

Lan-dokumentuak

II. Egindakoaren balantzea eta nazioarteko erreferentziak

Erronka demografikoa: **2030erako Euskal Estrategia** Eraldaketarako palankak

2021eko abenduaren 14a

Trantsizio Sozialaren eta 2030 Agendaren Idazkaritza Nagusia
Lehendakaritza – Eusko Jaurlaritza

AURKIBIDEA

- 1. Eusko Jaurlaritzaren jardunaren balantzea.**
- 2. Foru Aldundien eta Udalen jardunaren balantzea.**
- 3. Nazioarteko esperientzien erreferentziak.**

1. Eusko Jaurlaritzaren jardunaren balantzea

Ondoren jarduketa estrategikoko ardatz gisa definitzen denari dagokionez (gazteen emantzipazioa eta familia-proiektuen eraikuntza), Eusko Jaurlaritzaren ekintzak azken bi legegintzaldietan gauzatu dira, batez ere *Familiei Laguntzeko Erakunde arteko III. eta IV. Planean*, bai eta *IV. Gazte Planean* ere, eta gazteen emantzipazioa ardatz nagusia izan da ekintza-kopuruaren eta gastuaren ikuspegitik. Horregatik, bi planen ebaluazioa funtsezko tresna da balantze honetarako.

Lehentasunezkoztat jotako jarduera-ardatzei dagokienez, adinekoen bizitza autonomia eta osoa sustatzeari dagokionez ere jardun garrantzitsua egon da, baita arreta soziosanitarioari dagokionez ere, *EAEko Gizarte Zerbitzuen I. Plan Estrategikoaren* eta *Lehentasun Estrategiko Soziosanitarioen* bitartez egituratuta.

Bi tresna horien ebaluazioa egin da. Maiatzaren 3an *onartu* zen Euskadiko Arreta Soziosanitarioko Estrategia (EASE), aldi estrategiko berri baterako, eta *EAEko Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoa* prestatzen ari da, lehen planaren ebaluazioa jasotzen duen gomendio edo orientabide sorta batetik abiatuta.

Eusko Jaurlaritzaren zahartzeari buruzko lehen proiektu estrategikoa 2010eko azaroaren 17an egin zuen Lehendakariaren gizarte- eta ekonomia-gaietarako aholku-batzordeak ("Demografia, hazkunde ekonomikoa eta kontu publikoen jasagarritasuna"). Hortik sortu zen, IX. Legealdi horretan, *zahartze aktiboko* lehen plana edo *Beti On* bultzatzeko plana. Osasun-sistema egokitu egin zen, zenbait berrikuntzekin, hala nola txartel elektronikoa edo telemedikuntza (X. legealdian *onartu zen*, eta osasun-erakundeen egokitzapenaz gain, 2012-2020ko plana ere landu zen).

Ondoren, *EAEko Gizarte Zerbitzuen I. Plan Estrategikoa* aurrera egin zuen Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema sendotzen eta hedatzen, katalogoko prestazioak eta zerbitzuak eskubide subjektibotzat hartzen dituen egoera batean. Eta, autonomia eta adinekoekin hiri adiskidetsuak sustatzearen ikuspuntutik, bultzada handia jaso dute *Euskadi Lagunkoia sustraietatik* bezalako tresnek, eta *zahartze aktiboko* eta *adinekoekiko gobernantzako estrategiak* garatu dira, metodologia berritzaileak barne, hala nola *Nagusi Agenda*.

Jarduera horiek adinekoentzako euskal estrategia berriaren ernamuina dira, tresna bakar batean integratu nahi baititu hauskortasun-, mendetasun- edo bakardade-egoeran dauden adinekoek nahiz adineko autonomoei (gehienak) zuzendutako politikak. Testuinguru horretan, adinekoen bizi-proiektu indibidualak, familiarrak eta kolektiboak sustatzera bideratutako programa pilotuak diseinatzen ari dira, eta baliabideak (gizarte-zentroak) eta zerbitzuak edo prestazioak (informazioa, orientazioa, bitartekaritza, gaikuntza ...) profil berrietara eta adinekoen belaunaldi desberdinetara egokitu nahi dira, bizi-ziklo osoan ahalik eta autonomia handiena sustatuz.

Era berean, migrazio-txertatzeari dagokionez, garrantzitsua da migrazioen eta bizikidetzaren arloko ekintza, *Migraziorako euskal itun soziala* lortuz eta *2018-2020 aldirako herritartasunaren, kulturartekotasunaren eta immigrazioaren eremuan jarduteko V. Plana bultzatuz*, eraldatzeko funtsezko tresna gisa. Azkenik, landa-balioa handitzearekin lotutako jarduera batzuk ere garatu dira, baina arlo horretan estrategia global bat bultzatu behar da.

Euskal erakundeek eta gizarteak ekintza-esparru bat definitu dugu urratsez urrats, erronka demografikoari erantzuteko agendan pixkanaka eta etengabe irauteko. Bada ekintza instituzional eta sozial garrantzitsu bat, gero eta handiagoa eta jarraituagoa, dimentsio desberdinei dagokienez, euskal gizartearen erronka horren ikuspegi integral eta sistemiko batetik abiatuta. Eta orain, lehen aldiz, horien guztien inguruko ekintza esparru estrategiko, komun eta zeharkako batean egituratzen da, baita talka-plan batean ere, jarduera hori bultzatu eta diagnostiko, plangintza, berrikuntza eta ikaskuntza partekatutako sustatzeko.

1.1. Gazteen eta familien emantzipazio-politikak diagnostikatzeko, ebaluatzeko eta planifikatzeko prozesuen zenbait emaitza

1.1.1. Gazteen emantzipazioari dagokionez

Gazteen emantzipazioa, oro har, familia-etxetik benetan ateratzea helburu duen prozesua da. Prozesu hori aldi baterakoa edo behin betikoa izan daiteke, eta hainbat helbururekin eta hainbat baldintza eta testuingurutan planteatu daiteke.

Euskadiko gazteen egoeraren diagnostikoa emantzipazioari dagokionez, 2020

1. Euskadiko gazteen batez besteko emantzipazio-adina 30,2 urtekoa da.

2019an, EAeko biztanleen batez besteko emantzipazio-adina 30 urtekoa da. Batez besteko adin hori ez da asko aldatu azken urteetan (2001ean 29,1 zen). 2020an, 15-29 urteko pertsonak 24,5 urte jotzen zituzten, batez beste, emantzipatzeko adin idealtzat. Emantzipazioa, beraz, ia sei urte geroago gertatzen da. Gainera, Euskadin emantzipatzeko batez besteko adina Europako batez bestekoa (25,9) baino lau urte geroagokoa da, eta, hain zuzen ere, EBko zaharrena.

2. Berandu emantzipatzearen ondorioak pertsonalak eta sozialak dira

Gazteen emantzipazio berantiarrak ondorio negatiboak ditu gazteentzat eta gizarte osoarentzat. Maila indibidualean, besteak beste, bizitza independenteko proiektuen garapenean atzerapena dakar eta, hala badagokio, familien eraketan, eta nahi adina eta/edo seme-alaba izateko aukeran eragiten du.¹

Datu estatistikoaren arabera, amek lehen seme-alaba izateko batez besteko adina atzeratu egin da: 31,9 urte 2019an. Europako tasarik altuena da, 2018ko datuen arabera (eskuragarri dagoen azken datua), eta Europako batez bestekoa 29,2 urtekoa da. 2019an, Euskadin jaiotako haurren %18,2 baino ez ziren izan 30 urtetik beherako amenak. Berrito ere, Europako ehunekorik txikiena da, eta alde handia dago Europako batez bestekotik (%41,1).

Gainera, lehen seme-alaba izateko batez besteko adina atzeratzeak jaiotza-tasa murriztea dakar, eta, beraz, gizartea zahartzen ari da; izan ere, 2019an 46,7 urte zituen batez beste, EBko zaharrena, Italiarekin batera.

Aldaketa sozial horiek arazo bat dakarte ekonomiarentzat eta gizarte-babeseke sistemarentzat. Emantzipatzeko zailtasunak faktore bat dira ugalkortasun-tasak txikia izaten jarrai dezan eta biztanleriaren ordezkapena gerta ez dadin, lan-merkatuaren beharrei erantzuteko eta belaunaldien arteko elkartasun-sistemei eusteko, hori baita ongizate-estatuaren oinarria, immigrazioari, erretiro-adinaren atzerapenik eta/edo zerga-presio handiagorik ezean.

3. Gazteen ekonomia- eta lan-egoera

2017an, emantzipatu nahi zuten 30 urtetik beherako gazteen %63,8k adierazi zuten diru-sarrerara propiorik ez izatea emantzipatzeko oztopoa zela.

Diru-sarrerarik gabe, eta diru-sarrera nahikorik gabe, ezinezkoa da emantzipatzea. 18 eta 29 urte bitarteko gazte soldatadun baten hileko batez besteko soldata garbia 1.199 eurokoa zen Euskadin 2019an.

Zailtasun horiei gehitu behar zaie enpleguen behin-behinekotasun eta partzialtasun handia, neurri handiagoan eragiten baitie emakume landunei (%38,7), gizonezkoiei baino (%25,4).

Euskadin, 30 urte bete aurretik, gazteen erdiak baino gutxiagok egiten du lan. 16-19 urtekoen taldean, %97,8 ikasten ari da, eta 20-24 urtekoen taldean, %71,2.

Ehuneko hori nabarmen jaisten da 25-29 urtekoen taldean, %19,3k ikasten jarraitzen baitu, baina gehienak lan-merkatuan sartu dira.

¹Datu adierazgarri gisa, 2019an, seme-alabarik gabeko 30 urtetik beherako hamar gaztetik zazpik (%71,8k) adierazi zuten nahiko lituzkeela (asko edo dezente) etorkizunean seme-alabak. Lehen seme-alaba izateko adin ideala, batez beste, 29,7 urte zen. Hala ere, seme-alabak izan nahi zituztenen %63,9k soilik uste zuten adin horretan izan zitzaketela.

Prozesu horiek, neurri batean behintzat, lan-merkatuan sartzeko zailtasunen ondorio izan daitezkeen arren, datuek ideia hau indartzen dute: gazteen emantzipazioa bultzatzeko ahaleginak 25-34 urteko pertsonengan zentratzen dira, emantzipatzeko batez besteko adina ere kontuan hartuta, eta pixkanaka, nahi den adinera jaisten joaten da.

Pandemiak, beste ondorio batzuen artean, negozioak ixtea edo aldi baterako enplegu-erregulazioko espedienteak egitea ekarri du. 2019tik 2020ra, enpleguarekin lotutako adierazleek bilakaera negatiboa izan dute.

Enplegu-tasak behera egin du 2020an, eta urteko azken hiruhilekoan pixka bat gora egin badu ere, ez da pandemiaren aurreko mailetara iristen. Langabezia-tasa 2019an eta 2020ko lehen hiruhilekoan erregistratutako zifren gaineratik mantentzen da (kontuan hartu behar da ERTE eta EREko pertsonak ez dutela zenbatzen langabezia-ehuneko horietan). Gazteen Euskal Behatokiaren estatistiken arabera, langabezia gehiago ari da hazten gizon gazteen artean.

Emantzipazioko politika publikoek modu espezifikoan hartu behar dute kontuan Covid19 delakoak gazteen emantzipazioan duen eragina, ez bakarrik emantzipazioaren hasierako atzerapenari dagokionez, baita emantzipazio-prozesua hasi zuten gazteak familiaren etxera itzultzeari dagokionez ere.

4. Etxebizitzaren garestitzea Euskadin

Adinak eta, horrekin batera, enplegu-tasek eta diru-sarrerara propioek gora egin ahala, gora egiten du, halaber, bi urteko epean etxebizitza eskuratzeko aukera dutela uste dutenen ehunekoak.

Etxebizitza premian dauden eta diru-sarrera propioak dituztela dioten pertsonen ehunekoa %65,5ekoa da Euskadin. Hala ere, diru-sarrera propioak dituzten hiru pertsonatik batek (%34,9k) baino ez du uste etxebizitza bat eskuratzeko diru-sarrera nahikoa eta egonkorrak direnik.

2017an, emantzipatu nahi zuten 30 urtetik beherako gazteen %68,4k zioten etxebizitza garesti egotea zailtasun handia zela beren kontura bizi ahal izateko.

Merkatu libreko prezioek gora egin dute, eta gazteen batez besteko soldatak nahiko egonkor mantendu dira azken urteotan. Horren ondorioz, etxebizitza alokairuan eta jabetzan eskuratzeko kostuak gora egin du.

Hipoteka edo alokairu-errenta ordaintzea soldataren erdia da 18 eta 34 urte bitarteko soldatapekoen artean. Horrek esan nahi du adin horretan emantzipatutako pertsonak merkaturako batez bestekoa baino etxebizitza merkeagoak erabiltzen dituztela, eta bakarrik bizi direnak %17,2 baino ez direla.

Etxebizitza eskuratzeko tipologiai dagokionez, 2019an, emantzipatutako gazteen %45,1 alokatutako etxebizitza batean bizi dira, %42,3 jabetzako etxebizitza batean, eta gainerakoak (%12,5) familiakoek edo enpresak doan edo merke lagatutako etxebizitzetan.

Adinak funtsezko aldea dakar edukitze-erregimenean. 30 urtetik beherako pertsona emantzipatuen artean, alokairua da formula ohikoena (%65,5), eta aukera hori gutxiengoa da 30 eta 34 urte bitartekoaren artean (%36,1), gehienek erostearen alde egiten baitute (%54,1).

Alokairuan emantzipatutako 18 eta 34 urte bitarteko gazteen ehunekoak nabarmen egin zuen gora hamarkada batean, 2006tik 2016ra, segur aski higiezinaren burbuilaren boomari erantzuteko; izan ere, jabetzako etxebizitzaren prezioak nabarmen egin zuen gora. Horrela, 2007an Euskadin eskrituratutako etxebizitzaren batez besteko prezioa 279.702 eurokoa zen, Notariotzaren Kontseilu Nagusiaren arabera.

Emantzipazioko Oinarrizko Errenta (alokairua ordaintzeko zuzeneko laguntzen multzoa) 2008an ezartzeak ere lagundu zuen alokairuko erregimenean emantzipatutako gazteen ehunekoa handitzen. Izan ere, orduan, alokairua gazteen emantzipazio-arazoaren konponbidetzat hartzen zen, erosteko etxebizitza garesti zegoelako. Nolanahi ere, 2006an, emantzipatutako gazteen %19,0 soilik bizi zen alokatutako etxebizitza batean, eta 2016an, berriz, %43,3.

Hala ere, alokairuan emantzipatutako gazteen ehunekoa nahiko egonkorra izan da 2016 eta 2019 artean. Orain arteko goranzko joera eten izanaren arrazoia izan daiteke alokairu-errentek gora egin dutela, eskaria handitu delako eta alokairu-parkea osatzen zuten etxebizitzak turismorako erabili direlako.

Euskadin etxebizitza-premia duten 18 eta 34 urte bitarteko gazte emantzipatu gabeek adierazi digute zein diren, beren ustez, etxebizitzaren arazoa konpontzen lagunduko luketen neurri nagusiak, proposatutako zerrendaren barruan (Gazteen Euskal Behatokiaren inkesta), eta alokairu-erregimena sustatzea nabarmendu dute, alokairu-errenta merkeagoekin, etxebizitza babestuen sustapen handiagoarekin eta etxebizitza erosteko laguntzekin.

Azken batean, gazteek alokairua eta erosketara helburu duten irtenbideak bilatzen dituzte, nahiz eta irtenbide nagusia errenta merkeagoak dituen alokairu-erregimena sustatzea den, nahiz eta adinean gora egin ahala erostera bideratutako neurrien alde daudenen ehunekoak ere gora egiten duen.

5. Euskal gazteen emantzipazio-aurreikuspena

Euskadin, etxebizitza-premia duten 18 eta 34 urte bitarteko gazte emantzipatu gabeen heren batek (%34,6k) uste du litekeena dela bi urteko epean emantzipatzea. %23,6k uste du lau urte baino lehenago egin ahal izango duela, baina %41,8k uste du ezingo duela epe horretan egin. Aurreko urteekin alderatuta, ikusten da bi urteko epean emantzipatzeko aurreikuspenak zertxobait jaitsi direla 2015arekin alderatuta (%38,1), baina modu nabarmenean 2017koekin alderatuta (%46,6).

2020rako Gazteen Euskal Estrategia ebaluatzea

2020rako Gazteen Euskal Estrategiak 5 ardatz, 10 arlo, 23 helburu eta 40 ebaluazio-adierazle ezartzen ditu. Emantzipazioaren eta autonomiaren ardatzari honako 10 helburu eta 19 adierazle hauek dagozkio, arloka: enplegua, etxebizitza eta hezkuntza. Helburuen betetze-maila ebaluatzeko, egoera oinarritzko ildoarekin alderatu da, eta helburua lortu den edo, lortu ez bada, joera positiboa edo negatiboa den baloratu da.

Ardatza	Arloa	Helburua	Adierazlea	Betetzea
Emantzipazioa eta Autonomia	Enplegua	Hurbiltasun eta abiadura handiagoa hezkuntza-eremua lan-esparrutik igarotzean	Laneratze-tasa unibertsitate-ikasketen ondoren	
			Laneratze-tasa LHko ikasketen ondoren	
		Kalitatezko enplegua duten gazteagoak	Gazteen langabezia-tasa	
			Egokitutako enplegua	
		Gazteen lan-baldintzak hobetzea	Laneko ezbehar-tasa	
			Soldatapekoen behin-behinekotasun tasa	
			Lanaldi partzialeko enplegu-tasa	
		Gazte ekintzaile gehiago	Norberaren konturako enplegu-tasa	
		Baztertuta geratzeko arriskuan dauden gazteak laneratzea	Iraultzauzko langabezia-tasa Gehienez lanbidekoak ez diren bigarren mailako ikasketak egin dituzten gazteen langabezia-tasa	
		Etxebizitza	Etxebizitza eskuratzeko aukera gehiago gazteentzat	Emantzipazio-tasa
	Emantzipatzeko batez besteko adina			
	Etxebizitza librea alokairuan hartzearen kostua			
	Hezkuntza	Balioetan hezteak	Emantzipazioa alokairu-erregimenean	
			Intolerantzia ideologikoa	
			Hirueletasun-tasa	
			Eskola-uzte goiztiarraren tasa	
	Aukera-berdintasuna hezkuntza-sisteman	Goi-mailako hezkuntzako prestakuntzaren ehunekoak		
	Gazte ikertzaile gehiago	Gaunditutako doktoretza-tesiak		

Enpleguaren arloan, 10 adierazleren bidez neurtutako bost helburu ditu, eta ikuspegi orokorra ona da 2020an ezarri zen horizonteari dagokionez, nahiz eta helburu bakoitzaren aniztasunak eta pisu estrategikoak zenbait argibide behar dituen:

-Hezkuntza-eremutik lan-eremurako bidea hobetzen dute, bai eta beste alderdi batzuk ere, hala nola enplegu egokitua (prestakuntzarekin lotua), eta zenbait helburu lortzen dira behin-behinekotasunaren arloan eta, ia, baztertuta geratzeko arriskuan dauden gazteen enpleguaren edo laneratzearen partzialtasunaren arloan, nahiz eta, testuingurua kontuan hartuta, aurrerapen koiunturalak izan daitezkeen.

-Ez dira lortu kalitatezko enpleguaren eta gazteen langabezia-tasa murriztearen helburuak, gehienez bigarren mailako ikasketa ez-profesionalak amaitu dituzten gazteen kasuan izan ezik. Norberaren konturako enplegua ere ez da lortzen (gazteen ekintzailtza). Eta COVID-19ak gazteen enpleguan duen inpaktuak zaildu egingo du gazteek enplegua lortzea eta haien lan-baldintzak hobetzea.

Etxebizitzaren arloan, emantzipazio-tasa eta emantzipazio-adina bi adierazleren balioak ez dira askorik aldatu azken urteetan, eta biak 2020rako aurreikusitako helburuaren azpitik daude. Egungo batez besteko adina 30,2 urtekoa da, eta 28koa EB28an. Nolanahi ere, helburu hori ez zaio berariaz egotzi behar arlo horri.

Etxebizitza eskuratzeari dagokionez, zehazki, alokairuaren kostua etengabe igo da, eta alokairuko gazteen ehunekoa gelditu egin dela dirudi, 2006 eta 2016 artean azkar igo ondoren, aurreikusitako helburuak lortu gabe.

Hezkuntzaren arloan, eta autonomia- eta emantzipazio-prozesuekin lotura handiena duten inpaktu-adierazleei dagokienez, nahiz eta ez den lortu "aukera-berdintasuna hezkuntza-sisteman" helburua, eskola-uzte goiztiarraren tasaren eta goi-mailako hezkuntzako prestakuntzaren ehunekoaren bidez neurtuta, bi adierazle horien balioak EB27aren balioak dira nagusi, eta, beraz, helburu hori norabide onean doa.

ERRONKA DEMOGRAFIKOAREN IKUSPEGITIK GAZTEEN EMANTZIPAZIOAREN ARLOAN BULTZATU BEHARREKO JARDUERA-ILDOAK

Hezkuntza, enplegua eta etxebizitza, bai eta informazioa, orientazioa eta laguntza espezializatua eta pertsonalizatua ere, funtsezkoak dira gazteek bizi-proiektu independente bat garatu ahal izateko. Faktore objektibo horiekin batera, izaera pertsonal eta/edo kulturalako beste batzuk ere aurki ditzakegu.

Hala, adierazi den bezala, garrantzitsua da gazteen emantzipazioaren arloko bi jardun mota gauzatzea: a) politika espezifikoak bultzatzea, jomuga-taldeetan zentratuta, eta funtsezko faktoreetan eragiten duten trakzio-ekintzak bultzatzea; b) emantzipazio-prozesuetan laguntza integrala eta pertsonalizatua emateko zerbitzu espezializatuak garatzea (GazteBizHitza 2.0).

Gazteen Emantzipaziorako Estrategia diseinatzea 2030era begira

Estrategiak gazteen emantzipaziorako politika espezifikoak eta hainbat profil, egoera, ibilbide eta abarretara egokitutako (jomuga-taldeak) laguntzak definitzen eta hedatzen lagundu behar du, emantzipatzeko batez besteko adina murrizteko helburuarekin. Adierazitako egoeran, egokia dirudi 25-34 urteko adin-tartean edo Covid-19aren ondorioz familiaren etxera itzuli behar izan dutenetan eragitea, kolektibo horiek, oro har, egoera hobean egon baitaitezke emantzipazio-prozesuak hasteko edo berriro hasteko.

Xede-taldeak identifikatu nahi dira, emantzipazio-prozesuak ahalbidetzen dituzten funtsezko faktoreetan (jatorrizko familia-etxetik irtetea) eragiten duten trakzio-ekintzak bideratzeko. Emantzipazio-politika espezifiko eta integraletan sartutako ekintzak, sailartekoak eta erakundeartekoak, biztanleria-sektoreetan zein jarduera-sektoreetan zentratuta. Hori guztia gizarte osoaren (erakundeak, enpresak, hirugarren sektorea, familiak ...) eta belaunaldien arteko konpromisoarekin, gazteen gizarte-itunean adierazia.

XII. Legegintzaldiko Gazte Arloko Gobernu Programak argi eta garbi emantzipaziora bideratutako politika integral baten garapenean jartzen du arreta.

Hala, adierazi du «Euskadik lehenbailehen bizkortu behar duela belaunaldien ordezkapena, gazteria "ez sartzearen" kostu sozial, ekonomiko eta kulturala izugarria delako. B da Gazteriaren aldeko Itun Soziala lortzea». Eta bi konpromiso eta ekimen bakar ezartzen ditu gazteriaren arloan:

91. konpromisoa. Gazte-politika integrala garatzea.

1. Ekimena. Gazteen Legea onartu. Lege horrek gazteen ikuspegia txertatuko du politika publiko guztietan, eta gazteen laneratzea izango du helburu nagusi, Euskadiko kapital sozialari ekarpenik onena egiteko.

92. konpromisoa. Gazteen emantzipazio-estrategia.

1. Ekimena. Gazteen emantzipaziorako zeharkako estrategia zehaztu, bultzatu eta koordinatu. Estrategia hori sail arduradunekin lankidetzan gauzatuko da, eta funtsezko zutabeak izango ditu Gazte Enplegurako Plana egitea eta abian jartzea, bai eta Gazte Etxebizitzak errazteko neurriak garatzea ere.

Gazteak biztanleria-sektore gisa hartzen dituzten politiken esparruan, GazteBizHitza 2.0 bultzatu behar da, gazteen bizi-proiektuei laguntzeko tresna aurreratu gisa. Horretarako, zerbitzu presentziala eta digitala, pertsonalizatua, espezializatua eta integrala eman behar da, informazioa, orientazioa, bitartekaritza, laguntza eta abar emango dituen, dagoen² zerbitzuaren bilakaera edo eraldaketa gisa, mugikortasun- eta migrazio-prozesuetan laguntzea barne, eta haien diseinuan eta betearazpenean gazteek parte hartuta.

Gizartea gaztetzeko, gazteak erakarri eta atxiki ere egin behar dira. Eta euskal gazteak, edo Euskadin denbora batez bizi izan direnak, euskal enpresek, erakundeek edo instituzioek parte hartzen duten garapen ekonomiko eta sozialeko ekimenekin konektatzea mehatxu bat aukera bihurtzea da.

1.1.2. Familia-proiektuak eraikitzeari dagokionez

Familiei Laguntzeko Erakunde arteko III. Planaren (2011-2015) ebaluazioa

Ebaluazioak honako hauek nabarmendu zituen: egitura demografikoan haurren ugalkortasunaren eta pisuaren beherakada, familia-prestakuntzaren atzerapena eta lehen jaiotzaren adina, eta emakume bakoitzeko seme-alaben batez bestekoa murriztea, familia-proiektuak gauzatzeko oztopo garrantzitsuak diren eta uztartzeko zailtasunak areagotzen diren testuinguru batean, laguntzen ezagutza urriarekin eta gizonen eta emakumeen arteko erabilera desorekatuarekin batera.

Testuinguru horretan, *esku-hartze publikoaren paradigma berri bat* sustatu nahi da familiei eta haurrei dagokienez, eta, 2017ko lehen sei hilekoan, *Familietan eta Haurtzaroan Inbertitzeko Euskal Estrategia baterako Oinarrien Dokumentua* egin da. Dokumentu horrek EAEko gizarte-politiken norabidean norabide-aldaketaren alde egiten du, gizarte-inbertsioaren paradigmaren ildotik, emakumeen eta gizonen arteko berdintasun-maila handiagoak bermatzeko, pertsona guztien ugalketa-itxaropenak gauzatzea errazteko eta pertsona guztien arteko ugalketa saihesteko.

Halaber, 2018ko urtarrilean, Eusko Jaurlaritzak, Foru Aldundiek eta Eudelek *Familien eta Haurren aldeko Euskal Ituna* sinatu zuten, aldez aurretik Familiaren Euskal Kontseiluan aho batez onartua. Ibilbide-orri bat da, haurtzaroko eta familiako politikak estrategikoki antolatzeko, pertsonen familia-proiektua hastea eta nahi adina seme-alaba izatea eragozten duten oztopoei erantzuteko eta seme-alabak dituzten familien zailtasun ekonomikoak arintzeko.

Ituna *Familiei Laguntzeko IV. Planean (2018-2022)* gauzatzen da, partaidetza-prozesu garrantzitsu baten eta diagnostiko honen zati baten ondoren.

·Aldaketak ikusten dira familia-prestakuntzako eta familia-ereduen dibertsifikazioko dinamiketan, bai eta herritarrek seme-alabak dituzten familiei laguntza emateko orduan administrazioak gehiago inplika daitezten laguntzeko dinamiketan ere.

·Elementu positibo gisa, nabarmentzekoa da Euskadiko haurren egoera, oro har, ona dela eta haurrak zaintzeko zerbitzuen estaldura-tasa handiak direla 0tik 3ra bitartekoak.

·Hala ere, jaiotza-tasak behera egiten jarraitzen du, ugalkortasunaren susperraldi hasiberriarekin batera, eta zailtasunak daude gazteen ugalketa-itxaropenak gauzatzeko, bai eta gazteen emantzipaziorako eta bizi-proiektu autonomoak eraikitzeko ere.

² <https://www.gazteukera.euskadi.eus/gaztebizhitza/inicio/>

·Mantendu egiten dira, halaber, lan- eta familia-bizitza uztartzeko zailtasunak, genero-desberdintasunak eta seme-alaben hazkuntzan erantzunkidetasun-defizitak, eta bateragarritasunerako prestazioen eredu hobetu bat.

·Haur-pobrezari dagokionez, etxean haurrak egoteari lotutako pobrezia-diferentzialak bere horretan jarraitzen du, baita haurren aldeko prestazio ekonomikoen sistemak ere, seme-alabak dituzten familien artean pobrezia behar baino gutxiago murrizten duena.

·Eta, oro har, familiako eta haurtzaroko gastu publikoaren maila txikiak ikusten dira, EBko herrialdeen batez bestekoarekin alderatuta.

Ondorio horiek, argitaratu ziren egunean kokatuak, balio eta interes handikoak dira, berretsi egiten baitute arazo demografikoak gero eta garrantzi handiagoa duela. "Iraunkortasuna" hitzak puntu berean elkartzen diren alderdi desberdinak elkartzen ditu. Arazoek mugatu egiten dute erronka demografikoaren aurrean jarduteko mapa.

Testuinguru horretan, dokumentuak honako jarduketa-printzipio hauek planteatzen ditu: familia-aniztasuna aitortzea eta babestea, tratu-berdintasuna eta diskriminaziorik eza; erantzukidetasuna, genero-berdintasuna eta kontziliazio erantzukidea; zuzeneko arretako zerbitzuen eta prestazio ekonomikoen konbinazioa; unibertsaltasun progresiboa, haurtzaroan inbertitzea eta eragile publiko eta pribatuen arteko lotura.

Familiei Laguntzeko Erakunde arteko IV. Plana 2018-2022

Erronka *demografikoari dagokionez*, IV. Planak honako helburu estrategiko hauek ezartzen ditu, familiei laguntzeko plana gazteen³ emantzipazioarekin lotzen duen lehen ardatz bat barne.

1. ardatza. *Gazteen emantzipazioa eta familia berrien prestakuntza bultzatzea. Enplegua lortzea.* Enplegu-politika aktiboak eta gazteek kalitatezko enplegua lortzea indartzea. *Etxebizitza eskuratzea.* Seme-alabak dituzten pertsonen eta gazteei etxebizitza eskuratzen laguntzea.

2. ardatza. *Kontziliazioa eta erantzukidetasuna erraztea seme-alabak zaintzean. Bizitza pertsonala, familiakoa eta lanekoa uztartzea (erantzukidea). Gurasoek beren seme-alabei behar duten denbora guztia eskaini ahal izatea erraztea, familien premietara hobeto egokitzen den gizarte-denboraren antolaketa sustatuz, eta erantzukidetasunezko gizarte-antolaketa bultzatzea. Gurasotasun positiboa eta atxikimendu segurua sustatzea. Hazkuntzarako guraso-trebetasunak eskuratzea sustatzea, lotura eta atxikimendu segurua sustatzea, eta familiei laguntza eskaintzea zailtasun-egoeretan.*

3. ardatza. *Familiei laguntzea. Seme-alabak dituzten familientzako laguntza ekonomikoa eta haur-pobrezia prebentzioa. Seme-alabak dituzten familia guztiei gutxieneko baliabide ekonomikoak bermatzea eta haurren pobrezia prebenitzea. Familia-aniztasuna eta belaunaldien arteko harremanak. Familia-formen eta -loturen aniztasuna laguntzea eta babestea, eta belaunaldien arteko harremanak sustatzea. Haurren arreta. Haur guztiek haurrak zaintzeko zerbitzu irisgarriak, eskuragarriak eta kalitatezkoak jaso ditzaten bultzatzea.*

5. ardatza. *Euskadin familia- eta haurtzaro-politiken lidergoa eta gobernantza bultzatzea. Informazioa, sentsibilizazioa eta kontzientziazioa. Familia- eta haurtzaro-politikaren esparruan egituraturako laguntza eta zerbitzuen berri ematea, eta gizarte kontzientziazioa familian eta haurtzaroan inbertsio-politikak garatzeko beharraz.*

Plana indarrean dago oraindik, eta, beste politika publiko batzuek bezala, urtebetez baino gehiagoz eragin dio Covid inpaktuak. Horrela, hasieran aurreikusitakoaz gain, pandemiaren inpaktuaren ondorioz, Eusko Jaurlaritzak Covid Funts bat jarri du abian, gizarte-laguntza osagarriekin. Bai COVID-19ak bai neurri horiek eragina dute errealitate demografikoan.

Adibide gisa, honako programa hauek aipa daitezke: familia eta lana bateragarri egiteko programa zabaltzea (15.000.000€); salbuetsitako errentetarako eta gizarte-alokairuko komunitate-gastuetarako ordainketak (2.500.000€); eta jantoki-bekei eustea (2.231.000€).

Hurrengo koadroan, demografia-erronkan eragina duten aurreikusitako eta abian diren jardueren zerrenda ageri da.

³Estrategia horren esparruan, eta bereziki talka-planaren esparruan, gazteen emantzipazioa familia berriak prestatzeko tresna edo bitarteko gisa ez ezik, berezko helburu gisa ere hartzen da. Eta, beste alde batetik, xede-taldeen (adibidez, 26 eta 31 urte bitartean) eta neurri espezifikoen oinarritutako emantzipazio-politika espezifikoen bultzatzeagatik, neurri orokorrez bestelakoak, adibidez, gazte-enpleguak (lehen aukera, etab.), nekez izango baitute eragin zuzena eta berehalakoa familia-etxetik irtetea.

1. Ardatza: gazteen emantzipazioa eta familia berrien prestakuntza bultzatzea

Helburua	Jarduketa
<p>1. helburua. Gazteei zuzendutako enplegu-politika aktiboak eta kalitatezko enplegua lortzea indartzea, batez ere emakumeen eta gazteen artean.</p>	<p>·Aurretiako lan-esperientzia gutxi edo batere esperientziarik ez duten pertsonen lehen lan-esperientziak errazten ari zaie:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Lehen Aukera programak. -Global Training beka. -Nazioartekotzeko beka. -Langabezian dauden gazte tituludunak eta unibertsitarioak praktiketan kontratatzeko edo atzerriko zentroak dituzten enpresetan lanbide-heziketa egiteko laguntzak.
	<p>·Autoenplegua sustatzen ari da euskal gazteen artean:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Balioak zabaltzea eta ekintzailera-programak indartzea. -Ekimen ekintzaileak garatzeko eta abian jartzeko laguntza integrala.
	<p>·Esperientzia duten gazteen kontratazioa bultzatzen ari da:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Gazteak itzultzeko programak. -Birziklatzeko programak edo prestakuntza-ekintzak eta bigarren aukerak. -Tokiko eta eskualdeko enplegu-planak.
	<p>·Gazteen enplegu-aukerak sustatzen ari dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Merkataritza-sektorea hobeto ezagutzeko beka. -Sormen- eta kultura-industriekin lotutako laguntza-programak. -Esparru zientifikoko ikerketari lotutako prestakuntza-programak garatzea.
	<p>·Iraupen luzeko langabezia-egoeran eta/edo intentsitate txikiarekin dauden seme-alabak dituzten pertsonak enplegu-ekimen aktiboetara iristea bultzatzen ari da.</p>
	<p>·Errelebo-/berritze-programak bultzatzen ari dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Enpresa-plantillak berritu daitezen sustatzea, gazteak sar daitezen. -Enpresei informazioa eta sentsibilizazioa ematea. -Sektore publikoan belaunaldi-erreleboa planifikatzea eta kudeatzea. -Langileak txandakatzeko plan ordenatu bat egitea, langabezia- eta prekaritate-tasa handienak dituzten kolektiboek –gazteek...– Kalitatezko enplegu batera igaro daitezen.
	<p>·Seme-alabak, mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden senitartekoak zaintzeko eszedentzia hartu edo lanaldia murriztu duten pertsonak ordeztzeko laguntza ekonomikoak mantentzen ari dira.</p>
	<p>·Emakumeentzako enplegu gehiago sortzea eta sektore ekonomiko feminizatuenetan lan-baldintzak hobetzea bultzatzen ari da. .EEE 2030 onartzea.</p>
<p>2. helburua. Seme-alabak dituzten pertsonen eta gazteen etxebizitza eskuratzen laguntzea.</p>	<p>·Gazte Planean, gazteentzako lehentasunezko etxebizitza-erreserba jaso da:</p> <ul style="list-style-type: none"> -3/2015 Legean etxebizitzarako eskubide subjektiboa arautzen duen Dekretua garatzea. -2012ko urriaren 15eko Agindua berrikustea, eta kupoak ezartzea kolektiboan arabera, horietako bat gaztea izanik.
	<p>·Gazteen alokairua errazteko formula eta neurri berriak garatzen ari dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Zuzkidura-bizitokien garapena bultzatzea. -Gazteentzako etxebizitza partekatuen programa berrikustea. -Belaunaldien arteko bizikidetzarako ekimenak. -Hiri-apartzeriako proiektu pilotua, etxebizitza, birgaitzea eta enplegua erlazionatzeko.
	<p>·Gazteek merkatu pribatuan alokairuko etxebizitzak eskura ditzaten laguntzen ari da, prestazio ekonomiko baten bidez. Gaztelagun programa abian jartzea.</p>

2. Ardatza: norberaren bizitza, familia eta lana uztartzen laguntzea eta seme-alabak zaintzeko erantzunkidetasuna erraztea

Helburua	Jarduketa
<p>3. helburua. Gurasoek seme-alabei behar duten denbora eskaini ahal izatea erraztea, denbora sozialaren antolaketa egokiagoa sustatuz.</p>	<p>·EAEko sektore publikoan lan egiten duten pertsonen bizitza pertsonala, familia eta lana uztartzen laguntzeko neurriak sartu dira:</p> <ul style="list-style-type: none"> -16 asteko gurasotasun-baimena bikoteko kide bakoitzarentzat, transferiezina. -Edoskitzeko baimena, 150 ordukoa, 12 hilabete baino gutxiagoko semea edo alaba zaintzeagatik. -Gutxienez zortzi orduko baimena eta kreditua mediku-kontsultetara laguntzeko.
	<p>·Mendetasun-egoeran edo osasun-egoera oso larrian dauden senitartekoak zaintzeko lana eta familia bateragarri egiteko laguntzak hobetu dira.</p>
	<p>·Eszedentzia-egoeran dauden langileentzako laguntzak birbideratu dira, aitasunagatiko eszedentzien estaldura ekonomikoa bermatzeko.</p>
	<p>·Haurdun ez dagoen gurasoarentzat transferitu ezin diren 16 astera arteko lan-eszedentzia estaltzeko prestazio ekonomikoa, jaiotzaren edo adopzioaren ondorengo 12 hilabeteetan.</p>
	<p>·Lan-eszedentziako egoeran dauden langileentzako egungo laguntzak birbideratu dira, premia bereziko egoeran dauden familien kasuan seme-alabak zaintzeko eszedentzien estaldura ekonomikoa hobetzeko:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Laguntza ekonomikoen zenbatekoa handitzea guraso bakarreko familien, familia ugarien, mendekotasuna edo desgaitasuna duen kideren bat duten familien eta genero-indarkeriaren biktimaren bat duten familien kasuan. -Salbuespeneko laguntza-lerro berri bat gaitu da, 2020/2021 ikasturtean seme-alabak zaintzeko langileak kontratatzeko.
	<p>·Hitzarmen kolektiboetan familia eta lana bateragarri egiteko neurriak sartzen ari dira, gizarte-eragilean, enpresen eta sindikatuen arteko akordioa sustatuz.</p>
	<p>·Lana, familia eta bizitza pertsonala uztartzeko planak sustatzen ari dira enpresetan:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Enpresentzako aholkularitzaren gidaritza. -Emakunderen berdintasun-planerako diru-laguntzekin koordinatuta, diru-laguntzen lerroa. -Sentsibilizazio-kanpainak eta kontziliazio-neurriak sustatzea. -<i>Kontzilia</i> webgunea bultzatzea.
	<p>·Kontratazio publikoko prozesuetan enpresek kontziliazio-neurriak hartzea baloratzen duten klausulak bultzatzea eta txertatzea aurreikusten da.</p>
	<p>·Norberaren bizitza, familia eta lana⁴ bateragarri egiteko neurriak hartzen dituzten enpresei zerga-pizgarriak emateko aukera aztertuko da.</p>
	<p>·Kontziliazio- eta erantzunkidetasun-neurrien aplikazioan lider eta erreferente diren enpresek duten eginkizuna aitortzea aurreikusten da, sarien eta aintzatespenen sistema baten bidez.</p>
<p>·Enpresa-eremuan kontziliazio-neurriak egiaztatzeko eta ziurtatzeko sistemak bultzatzea aurreikusten da.</p>	

⁴ Horixe da, hain zuzen ere, fiskalitatea GJHein lerrotzeko proiektuan aurreikusitako jarduketa-eremuetako bat.

3. ardatza. Familiei laguntzea

Helburua	Jarduketa
5. helburua. Seme-alabak dituzten familia guztiei gutxieneko baliabide ekonomikoak bermatzea eta haurren pobrezia prebenitzea.	·Agingabeak ardurapean dituzten familia-unitateen tratamendua hobetu nahi da DSBEan: -Erroldatze-aldia bi urtera murriztea. -DSBEaren zenbatekoak eta osagarriak berrikustea. -Laguntza osagarria handitzea guraso bakarreko familientzat.
	·Erakunde arteko lantalde bat sortzeko prozesuan dago, ardurapeko seme edo alabagatiko prestazioak eta ondorengoengatiko kenkari fiskalak integratzeko aukera aztertzeke.
	·Seme-alabagatiko aldizkako prestazio ekonomikoak pixkanaka hobetu nahi dira: -Bigarren semeagatiko edo alabagatiko laguntzak hirugarren urte-sari batean zabaltzea. -Familiaren etxean bizi diren 18 urtetik gorakoak eta 25 urtetik beherakoak sartzea. -Adopzioan edo tutoretzan eskaerak aurkezteko epearen data aldatzea. -Adopzioagatiko edo tutoretzagatiko urteko tratamenduaren baliokidea jaiotzakoarekin.
6. helburua. Haur guztiek haurrentzako arreta-zerbitzu irisgarriak eta kalitatezkoak jaso ditzaten bultzatzea.	·Errentarik txikiak dituzten familiek haur-eskoletan sartzeko neurriak garatu dira, 18.000 eurotik beherako errentak dituzten familiak tarifetatik salbuetsita.
	·Landa-ingurune haur-eskolak egokitzen eta modernizatzen ari dira.
	·Hiru urtetik beherako haurrak zaintzeko pertsonak kontratatzeke kontziliaziorako laguntzak hobetu nahi dira.
	·Behar bereziko egoera puntualetan haurrak zaintzeko programa pilotuak garatzen ari dira.

Azkenik, *XII. Legegintzaldirako Gobernu Programak*, 2018-2022 aldirako Familiei Laguntzeko IV. Planaren ildotik, herrialde-helburu gisa planteatzen du jaiotza-tasak %10 handitzea, eta, horretarako, honako konpromiso eta ekimen hauek hartzen ditu.

82. konpromisoa. Seme-alabak dituzten familiei laguntzeko eta jaiotza-tasa sustatzeko estrategia integrala garatzea.

1. Ekimena. Eusko Jaurlaritzak familia-politika integratu eta koherentea bultzatu Euskadi osorako, aldundiekin eta udalekin lankidetzan.
2. Ekimena. Seme edo alabagatiko laguntzak arian-arian handitu, eta sinplifikazio administratiboa lortzen saiatu, Europar Batasunarekiko bateratasunean aurrera egiteko, Familiei Laguntzeko abenduaren 12ko 13/2008 Legean aurreikusitakoaren arabera.
3. Ekimena. Foru Aldundiekin batera, hausnarketa bat ireki, seme-alabengatiko kenkari fiskalak zabaltzeko eta familien tratamendu fiskalean progresibotasun handiagoko elementuak sartzeko.
4. Ekimena. Sektore pribatuan gutxienez 16 asteko aitatasun- eta amatasun-baimen berdinak eta besterenezinak sustatu.
5. Ekimena. Kontziliazio erantzukidea bultzatu, lan-bizitza eta gurasotasun positiboa uztartzea sustatzen duten neurrien bidez, etxeko lanen eta zaintza-lanen banaketa ekitatibo eta partitarioan aurrera egiteko gizonen eta emakumeen artean.
6. Ekimena. Sentsibilizazio-kanpainak egin, zaintzaren ekonomiari gizartearen prestigioa emateko, jarduera ekonomikoari egiten dion ekarpena ikusaraziz.

83. konpromisoa. Haurrak babesteko, prebenitzeko eta sustatzeko plan integrala.

4. Ekimena. Haurrak babesteko sareak zabaltu, hirugarren sektoreko erakundeen eta sektore publikoaren arteko lankidetzak bultzatu.

Aurreko bi ardatz estrategikoetan baino xehetasun gutxiagorekin, lehentasunezko gisa definitutako beste bi ardatzei buruzko gogoeta batzuk aipatzen dira hurrengo ataletan.

1.1.3. Biztanleriaren zahartzeari, autonomiaren sustapenari eta zaintza sozial eta sanitarioen bermeari dagokienez

Zainketak bizi-zikloan zehar planteatzen dira, harreman-osagai bat dute eta, beti, pertsonen autonomia sustatzera bideratzen dira. Atal honetan adinekoen (60 eta 100 urte bitartean edo gehiago) gizarte- eta osasun-zainketak eta autonomiaren sustapena aztertzen dira.

EAEko Gizarte Zerbitzuen lehen Plan Estrategikoaren ebaluazioa

EAEko Gizarte Zerbitzuen lehen plan estrategikoaren ebaluaziotik eta lehen tasun estrategiko soziosanitarioetatik ateratako ondorio nagusiak, erronka demografikoari eta, bereziki, zahartzeari dagokionez, honako hauek dira:

Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistema eta Euskal Osasun Sistema epe ertainean bidegurutze batean kokatuko dira, bi faktore hauen ondorioz: batetik, bizi-itxaropenaren igoera, desgaitasunik gabekoa eta ez duena, eta, bestetik, zaintzen eredu tradizionalaren krisia – Neurri handi batean familiaren zaintzan eutsia, batez ere urtean 365 egunez eta egunean 24 orduz zaintzen duten emakumeen zaintzan –.

Eremu horretan, bizi-itxaropenaren igoerak (ez beti osasun onean edo desgaitasunik gabe) eta bereziki dementziek egoitza-zentroetako eta zentro soziosanitarioetako plazak ugaritzea eta dibertsifikatzea eskatuko dute, betiere mendetasun larrian dauden pertsonengana bideratuta. 2018an, plaza horiei eustea Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemako gastu korrante publikoaren ia %30a zen.

Horrek egoitza-zentroetako osasun-arreta eta arreta psikosoziala indartzea eskatuko du, eta arreta eta horren intentsitatea erabiltzaileen profilarren eta premien bilakaerara egokitzea:

- Egoitza bakoitzean, bizikidetzaren unitate txikiagoekin eta, agian, arretaren intentsitate-maila desberdinekin;

- Eta egoitza-zentroen sarean, osasun-prestazioen intentsitate-maila desberdinekin eta, agian, zentro bati baino gehiagori euskarria eskaintzen dieten osasun-ekipoekin.

Gainerako kasuetan, etxetik kanpo bizitzea behar eta eskatzen dutenentzat, laguntzadun ostatu-aukerak diseinatu beharko dira, gehiago, askotarikoagoak eta adineko pertsonen belaunaldi berrien ezaugarri eta itxaropenetara hobeto egokituak, arreta gero eta intentsitate handiagoarekin emanez eta gizarte-zerbitzuetako sare osoarekin konektatuz (OGZ, eguneko zerbitzuak eta zentroak, telelaguntza...) erkidegoko adinekoentzat (lehen mailako arretatik bigarren mailako arretara).

Gizarte- eta osasun-zainketen iraunkortasun sozialak eta ekonomikoak, bai eta Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren ere, inbertsioa eskatzen du, bereziki adinekoen arretan.

Eta bilakaera demografikoari eta zaintzen eredu tradizionalaren krisiari erreparatuz gero, hurrengo hamarkada erabakigarria izango da, baby boomaren belaunaldia 75-80 urtera iritsi baino lehen. Adin horretan, gaur egun, areagotu egiten dira hauskortasun- eta mendetasun-egoerak.

Ildo horretan, beharrezkoa da Gizarte Zerbitzuen II. Plan Estrategikoak eta epe luzeko zaintza-, gizarte- eta osasun-arloko balizko estrategia batek erronka demografikoarekin lotura zuzena duten hiru helburutan eragitea. Hauek dira:

- Arreta-piramidea inbertitzea*, etxean eta komunitatean lehen eta bigarren mailako arreta, soziala eta sanitarioa sustatuz, mendekotasuna prebenitzeko eta etxean ahalik eta autonomia handienarekin bizitzen jarraitzea ahalbidetuko dieten zerbitzuak eta prestazioak eskatuko dituzten adinekoen kopuru gero eta handiagoari arreta emateko.

Funtsezkoa da adinekoentzako egoitza-zentroek GZESan egiten duten gastu osoaren gainean egiten duten gastuaren ehunekoa gordetzea edo, ahal den neurrian, murriztea, eta zaintza, gizarte eta osasun arloko tokiko ekosistemak eta euskarri digitala duen gizarte-teknologia sustatzea, harreman-arreta zainduz.

- Erakunde- eta familia-zaintzaren oreka berri bat sustatzea*, lehenengoaren alde, berdintasunean aurrera egiteko eta familia-zaintzaileen kopurua etengabe murrizteari eta zaintzaren eredu tradizionalaren krisiari erantzuteko (365 egun, 24 ordu).

Zainketak desfamilizatzea eta desfeminizatzea da helburua, zainketen gizarte-antolaketako eredu baterantz aurrera eginez (Social care), lau sektoreen lankidetzatik (erakundeak, enpresak, hirugarren sektorea eta familiak-Komunitatea) eta erakundeen lidergotik (welfare model) abiatuta, ordaindu gabeko zainketa-lana murriztuz, birbanatuz, aitortuz eta ordezkatzuz (4R), eta gizonek beren bizitza instituzionala eta familiarra zaintzeko eta bizitza pertsonala uztartzeko duten erantzukizuna sustatuz, bai eta bai eta bai zaintza instituzionala

Oreka berri hori oinarritzakoa da, halaber, familiaren edo lehen mailako zaintza babesteko (familiaren laguntza, elkarrekiko laguntza, auzokoen laguntza ...), zaintzaileei zuzendutako prestazioak eta zerbitzuak indartuz (zaintzaileei laguntzeko zerbitzuak, aurrez aurrekoak eta online, atsedena, familia-ingurunean zaintzeko prestazio ekonomikoa ...) eta estatutu batean zaintzaileen eskubideak arau bidez aitortzeko bidean aurrera eginez. Alderdi horiek eta beste batzuk Arreta Soziosanitarioko Euskal Kontseiluak maiatzean onartutako Familia Zaintzaileei Laguntzeko Estrategia soziosanitarioan jasotzen dira.

·Adinekoentzako egoitza-zentroen eta ostatu-zerbitzuen eredia eraldatzea, biak dibertsifikatuz, eta arreta eta prestazio sozial eta sanitarioen intentsitatea zentro bakoitzeko eta sare osoko hartzaileen premien bilakaerara egokituz, arretaren jarraitutasun eta pertsonalizazio handiagoa lortzeko, osasun-talde partekatutako egoteko aukera kontuan hartuta, lehen mailako arretan ez ezik, bigarren mailako arretan ere.

Gainera, adierazi den bezala, adineko gehienak autonomoak izanik, politikak hauskortasun- eta mendetasun-egoeran dauden pertsonengan zentratzen dira, eta funtsezkoa da, prebentzioaren ikuspegitik eta adinekoen autonomia eta bizitza osoa sustatzeko helburuarekin, adineko autonomoei zuzendutako politikak indartzea, eta, bereziki, haien bizi-proiektu individualak eta kolektiboak garatzera bideratutakoak, haien parte-hartze soziala ere sustatuz.

Bestalde, gizarte-zerbitzuen lehen plan estrategikoaren ebaluazioak GZESaren erronka demografikoarekin, autonomiaren sustapenarekin eta iraunkortasun sozial eta ekonomikoarekin lotutako desgaitasunaren arloko zenbait neurri ere jasotzen ditu, hala nola:

·Komunitatean arreta emateko eredu berri bat diseinatu eta bultzatzea, etxean edo familia-etxe batean bizi direnentzat, iraunkorra, soziala eta ekonomikoa.

·Desgaitasuna duten pertsonentzako egoitza-eskaintza zabaltzea eta dibertsifikatzea, bizitza independenterako eta desinstituzionalizatorako trantsizioak erraztera bideratuta. Eta desgaitasun intelektuala duten pertsonentzako eguneko zerbitzuak eta egoitza-zentroak indartzea.

·Prestazio eta zerbitzu espezifikoen sarea bi erronketara egokitzea. Alde batetik, desgaitasuna (intelektuala) duten pertsonen zahartzea eta, bestetik, laguntza gutxiago behar duten desgaituei erantzutea, bereziki gazteen artean (adimen-desgaitasuna, osasun mentala...).

·Bizitza independenterako laguntza-zerbitzua eta Laguntza Pertsonalerako Prestazio Ekonomikoa (LPPE) bultzatzea, desgaitasuna duten pertsonak modu independentean bizitzeko eta komunitatean sartzeko behar adina laguntza (laguntza pertsonala, etxez etxeko laguntza eta komunitatean laguntzeko beste zerbitzu batzuk, autonomia pertsonalerako laguntza-produktuak) izan ditzaten. Eta, aldi berean, autonomia pertsonalerako laguntza-produktuak bultzatzea, garapen eta berrikuntza teknologikoak txertatuz.

Bestalde, Arreta Soziosanitarioko Euskal Kontseiluak maiatzean onartutako Euskadiko Arreta Soziosanitarioko Estrategiaren helburua da:

·Gobernantza soziosanitarioa, aurrerapausoak emanez gobernantza-ereduaren artikulazio juridikoan (gobernantza soziosanitarioko dekretua), Osasun Sailean zuzendaritza soziosanitario bat eratzea eta erakunde guztiek partekatzen duten finantzaketa-esparru komun bat definitzea.

·Elkarreragingarritasun soziosanitarioa, funtsezko lau proiektuekin: historia soziosanitario elektronikoa, datuetan oinarritutako erabakiak hartzeko agente-koadroa, historia klinikorako sarbidea egoitza-zentroetatik eta elkarreragingarritasuna garatzeko dekretua.

·Gizarte- eta osasun-zainketen eredu berri bateranzko trantsizio-politikak, adierazitako zentzuan, prebentzio soziosanitarioa eta lehen mailako arreta soziosanitarioaren hedapena.

·I+G+B eremu soziosanitarioan atari soziosanitarioaren bidez, I+G+B soziosanitarioko politika eta ekimenei buruzko erreferentzia-nodoa eta bottom-up proiektuen sustapena.

1.1.4. Migrazio-txertatzeari dagokionez

Joan den mendearen amaieratik, Euskadin ezohikoa den fenomeno baten aurrean gaude, garai modernoetan: atzerritar asko iritsi dira. Gizarte pobrea eta emigrantea izatetik, immigrazioarako modernoa, aberatsa eta erakargarria izatera igaro gara. Eta, zorionez, denak adierazten du horrela izaten jarraituko duela, gutxienez epe labur eta ertainean.

Atzerriko immigrazioa geratzeko iritsi da, eta gero eta aniztasun kultural handiagoa ez da egoeraren araberako fenomeno, baizik eta etorkizuneko euskal gizartea definituko duten egitura-gakoetako bat.

Immigrazioa koiunturazko sarreratzat jotzea oinarrizko aurrebaldintza da ibilbide luzeko integrazio- eta aniztasun-estrategiak lantzeko eta gizartean ez sortzeko bidean dagoen biztanleria delako ideia faltsua. Aitzitik, erronka demografikoari emandako erantzunetako bat da, gizartearentzat funtsezkoa da eta presentzia egonkorra pertsona eta familia horien bizi-proiektuekin bat dator.

Gehienek Euskadin geratzeko asmoa dute, datuek berresten duten bezala. Ez da fenomeno iragankor edo koiunturala, baizik eta egiturazko errealitate bat, indarrean dauden ideiak eta erroldatzeko, erregularizatzeko, berriz elkartzeko eta nazionalizatzeko mekanismoak eta prozesuak birpentsatzea eskatzen duena.

Ezinbestean antolatu behar dira gizarteratzea eta aniztasunaren kudeaketa. Legeek eta neurriek irauteko borondate horrekin batera joan behar dute, eta etorkinak ez dira salbuespen-egoera batera kondenatu behar.⁵ Kontua ez da eguneroko integrazio-prozesuak geroratzea. Lege-aurreikuspenek integrazio hori sustatu eta lagundu behar dute.

Helburua da ezkutuan existitzen denimmigrazio-eredu propio bat agerian jartzea eta legez arautzea.

Egiturazko egitate berri horrek gizarteratzeko oinarrizkoenak eta funtsezkoenak diren alderdiak kudeatzea eskatzen du –Kudeaketa materiala–, baita harrera-gizartean kultura-aniztasuna kudeatzea ere, eta aniztasun hori areagotu egiten da immigrazioa iristen denean.

Kudeaketa materialak eskatzen du Eusko Jaurlaritzak politikoki sartzeko agintaritzaren zentralekin egiten dituen negoziazio-prozesuetan immigrazioari dagozkion kogestio-gaiak –neurri batean Kataluniako Autonomia Estatutuaren azken idazketan jaso zirenen antzekoak–, harrerarekin, integrazioarekin eta, bereziki, Euskadiko etorkin atzerritarren lan-baimenekin zerikusia duten gaitan. Era berean, beharrezkoa da Euskadin familia berrelkartzea errazteko neurriak ezartzea.

Euskadi ziklo demografiko berri batean sartzen ari da, Europaren zati garrantzitsu batean bezala, baina areagotu egin da, jaiotza-tasa txikiagoa baita eta familia-politiken defizit historikoa baitago joan den mendearen amaierara arte.

Prospekzio jakin batzuen arabera, milaka pertsona gutxi gorabehera kualifikaturen gabezia nabarmentzen da, gero eta konplexuagoa eta aldakorragoa den lan-ingurune baterako. Gabezia hori, funtsean, biztanleria aktiboa ordeztzea ahalbidetzen ez duten adin-tarte gazteenen estutzeak eragin du.

Era berean, ekonomia feministak planteatu duen bezala, bizitzaren ugalketaren eremuak lanaren eta enpleguaren bereizketa errotik birplanteatzea eskatzen du, baita zaintza-premiak, familia-premiak edo etxeko lanen banaketa betetzeko modua ere.

Eta egiturazko testuinguru horretan gehitzen badugu biztanleria zahartua, bolumenean haziko dena, eta familia txikiak, horrek guztiak atzerritarren parte-hartzea eskatzen du, eta hori da,

⁵Behartutako salbuespen hori agerian geratzen da, adibidez, aurreikuspen demografikoak egiten direnean eta aurreikuspen horietan adierazten denean etorkizuneko euskal biztanleriaren ehuneko jakin batek jatorri immigrazaioa izango duela, gaur egun euskal gizartea osatzen duten pertsonak barne.

hain zuzen ere, Euskaditik bultzatu den ereduak nabarmen feminizatutako immigrazioa. Laburbilduz, hazkunde begetatiboak biztanleria-premiak konpontzen ez dituenean, immigrazioa behar bat da. Ez da kasualitatea, haren ondorio saihestezina da.

Izan ere, mendebaldeko ekonomiek 2008 eta 2013 bitartean krisialdi ekonomikoa izan ondoren, atzerritar jatorriko pertsonen etorrera-bolumenak behera egin zuen, eta adierazle makroekonomikoak eta etorkizunerako aurreikuspenak hobetu zirenez, fenomeno hori berpiztu egin zen, eta 2015az geroztik agortutak jotzen ziren harrobi edo nazionalitateak berpiztu ziren.

Migrazio-mugimenduek erantzun europarra behar dute, bai eta estatukoa, EAEkoa, Foru Aldundikoa eta udalekoa ere. Globalizazioak, alde batetik, eta bidegabekeriek eta desberdintasunek, bestetik, eskumen-maila guztiei eragiten dieten migrazio-prozesuak sortzen dituzte.

Gaur egun, migrazio-mugimenduen barruan, errealitate desberdinak nahasten dira: errefuxiatuak, asilo-eskatzailleak, sistematik kanpo geratzen diren asilo-eskatzailleak, aberrigabeak, MENAak, JENAak, iragaitzako edo geratzen diren migratzaile ekonomikoak, Europako beste herrialde batzuetatik itzultako migratzaileak, ahultasun-egoeran dauden migratzaileak...

Bestalde, migrazio-erronkak badu zerikusirik demografia-erronkarekin. Europako gizarteek eta, bereziki, euskal gizarteak, etorkinen ekarpenaren premia objektiboa dugu ongizate-ereduari eusteko. Gaur egun, munduan oparoenak diren herrialdeak dira migrazio-fluxuak hartzen eta integratzen hobekien jakin dutenak eta beren baitan kulturen eta erlijioen arteko bizikidetzak sustatzen hobekien jakin dutenak.

Migrazio-erronkari erantzutea agindu etiko bat da, elkartasuna eta arau-agindu bat; baina aurrerapen- eta oparotasun-agindu bat ere bada.

Euskal instituzioek eta gizarte-entitateek migrazio-fenomenoari erantzun ordenatua eta solidarioa emateko sistema bat sortu dugu Euskadin, gure eskumen-eremuetatik harago ere. Sistema hori ez da perfektua eta ez dago bukatuta; baina integrala da eta errealitate aldakorrari erantzunak ematen saiatzen da.

Hala ere, hori guztia beharrezkoa denez, ez da nahikoa. Ezinbestekoa da hobetzen jarraitzea gure garaiko konplexutasunaren ezaugarri den erronka bati ematen zaion erantzunean.

Testuinguru horretan, Eusko Jaurlaritzak honako ekimen hauek hartu ditu bere gain hartutako konpromisoari eta orain arte egindakoari jarraipena emateko, eta estrategia horren esparruan ibilbidea izan behar dute.

- Europako eremuan, *SHARE proposamena* aurkeztea, Europako eremuan eta zeharkako izaerarekin migratzaileak hartzeko eta integratzeko ahaleginaren lurralde-banaketarako gako bat adosteko. Proposamen hori hainbat gobernu azpiestatalekin partekatzen da jada, bultzada partekatua aztertzeko, Europako erakundeei eskaintzen eta zuzentzen zaien konpromiso gisa. 2021eko maiatzean Ceutan bizi izandako krisiaren ondoren, Espainiako Estatuko Gizarte Politiken Ministerioa proposamen horretan oinarritu zen Marokotik iritsitako 200 adingabeak banatzeko.

- Estatuan, *lurralde arteko kontseilu* bat deitzea, migrazio-politikak aztertzeko eta migrazio-erronkari erantzun integrala eta Europakoa emateko.

- Euskadiren eremuan, *Migratorako Euskal Itun Soziala*, hainbat eremutan sortutako erakunde arteko lan-mahaiak eta lan-mahai sozialak sendotuz eta horiek Immigrazioaren aldeko Foroarekin koordinatzea proposatuz ikuspegi integral eta global batetik, bai eta *Euskarri Estrategia* ere, ahulezia-egoeran dauden gazteak gizarteratzeko eta laneratzeko, migratzaileak izan ala ez, babes-saretik kanpo.

Mahaien eta lan-taldeen egitura horrek, gutxienez, bost helburu izango ditu: (1) Erregulatutako immigrazioa sustatzea; (2) Baztertuei erantzun egokia ematen saiatzea; (3) Beharrezkoak diren baliabideak antolatzea, solidarioki eta humanitarioki erantzun ahal izateko migratzaileen arautu gabeko etorrerari, (4) Harrerako eta integratorako erantzunak koordinatzea eta optimizatzea, migratzaileei begira, eta, bereziki, Euskal Sarea ez duten adingabe eta gazteei arreta berezia eskaintzea.

lido horretan, aldi berean lanean ari gara *herritartasunaren, kulturartekotasunaren eta immigrazioaren eremuan jarduteko* bosgarren planaren ebaluazioan, eta seigarrenaren diseinuan, eta, zehazki, *harrerarako euskal ereduaren* eta mentoreen figuraren diseinuan.

Azken hogeitun urteetan metatutako esperientzia baliagarria izan da euskal gizarteak dagoeneko mekanismo, tresna eta baliabideak izan ditzan atzerritar jatorriko pertsona horien etorrerari eta harrerari aurre egiteko.

Ekintza-eremu estrategiko hori, bizikidetzaren oinarria, alde batera utzi gabe, immigrazio-prozesuak egiturazkoak direlako, gaur egungo testuinguruan garrantzi berezia hartzen du euskal gizartearen aniztasunaren kudeaketak, herritartasunari, eskubideak berdintasunean eskuratzeari eta aniztasuna errespetatzen duen elkarreraginaren ondoriozko euskal kultura berri baten eraikuntzari dagokienez, kulturartekotasuna egungo eta etorkizuneko estrategia eta ekintza-politika gisa hartuta.

2. Foru Aldundien eta udalen jardunaren balantzea.⁶

Hasteko, komeni da **adieraztea Foru Aldundiak bultzatzen ari diren ekimen eta politiken garrantzia**, balantze honetan jasotzen den bezala.

Garrantzi kuantitatiboa eta kualitatiboa, adibidez, zainketen edo landa-errebalorizazioaren arloko trantsizio-politikei lotutako proposamenak diseinatzen eta abiarazten ari direlako.

Aldi berean, emantzipatzeko batez besteko adinaren geldialdia eta jaiotza kopuruaren eta jaiotza-tasaren bilakaera negatiboa direla-eta, ezinbestekoa da.⁷

Erronka demografikoari lotutako politikak bultzatzea, ikuspegi sistemiko batetik (5 ardatz), eta gazteen emantzipaziorako eta familia-proiektuak eraikitzeke politikak espezifikokoak garatzea (ardatz estrategikoak), politikek epe labur eta ertainean herrialdearen gaztetzean duten eragina maximizatzeko, ahal den neurrian jaiotza-tasa areagotuz (herrialdearen helburua = %10) eta, osagarri gisa, pertsona eta familia gazte migratzaileak sartuz.

Ikuspegi hori jauzi kualitatiboa da, herrialdea gaztetzeko helburuaren inguruan alienatutako politiken elkarreraginaren ikuspegitik, gaitutako ikuspegi eta tresna berriek datu horien bilakaera aldatzeko aukera eman dezaten.

Estrategia, beraz, helburu bat lortzeko funtsezko faktoreetan zentratutako estrategia da, eta haren lehen bi ardatzak (gazteen emantzipazioa eta familia-proiektuen eraikuntza) estrategikotzat jotzen dira. Eta estrategia bizia, hau behar baitugu:

- Piramide demografikoaren oinarria zabaltean eragiten duten faktoreei buruz ikastea, ebaluaziotik abiatuta: emantzipazioa, familia berrien eraketa eta jaiotza-tasa, alde batetik, eta migrazioak, bestetik, identifika daitezkeen beste faktore batzuekin batera.
- Identifika daitezkeen faktore eta ekintza-proposamen berriak sartzea estrategian.
- Kasu arrakastatsuak txertatzea, esperientzia eraginkorrak transferituz eta eskalatzuz.

Jarraian, ardatzen arabera jardueren xehetasun bat aurkeztuko dugu, erronka demografikoarekin lotura zuzenagoa duten ekimenetan zentratzen dena, ekimenak sartzeko adostutako irizpideekin bat etorritik.

Era berean, etorkizunean erabilgarriak izan daitezkeen esku hartzeko jardunbide edo irizpide batzuk identifikatu edo azpimarratu nahi dira, esperientziaren arabera.

⁶Aurreko atalean aurkeztutako diagnostikoak Euskadi osoa hartzen du ardatz, baina ez bakarrik Jaurlaritzaren ekintza. Kontuan izan behar da ebaluazioa islatzen duten plan gehienak erakunde arteko planak direla. Orain egiten den balantzea aldundien berariazko jarduerari dagokio, nahiz eta batzuetan baterako diagnostikoarekin eta lehen aipatutako erakunde arteko planekin lotuta egon.

Landa-errebalorizazioari buruzko atala Foru Aldundien eskumen-eremuan soilik lantzen da.

⁷Gazteen batez besteko emantzipazio-adina 30,2 urtekoa zen 2019an (eskura dugun azken datua), eta aurreko hamarkadan ez zen ia aldaketarik izan. Jaiotzen kopurua 14.739 izan da, eta jaiotza-tasa %6,7 izan da 2020an, eta pandemiaren eragin negatiboa espero da 2021ean.

2.1. Jarduera-ildoen deskribapena eta azterketa ardatzen arabera

2.1.1. Gazteen emantzipazioari dagokionez

Aldaketa sozial sakonek, COVID-19aren krisiak areagotutakoek, ziurgabetasun soziala eragin dute, ia egiturazkoa, batez ere gazteei eragiten diena eta, besteak beste, lan-arloan agertzen dena, lan-baldintzen ezegonkortasun eta prekariedade gero eta handiagoarekin, eta horrek emantzipatzeko adinean eta etxebizitza independentea eskuratzeko aukeran atzerapen nabarmena eragiten du, batez ere etxebizitzaren prezioa nabarmen handiagoa duten lurralde eta eremuetan.

Beraz, gaur egun, honako ezaugarri hauek dituzten gazteak daudela esan dezakegu: lanbide-ibilbideen konplexutasun handiagoa, emantzipazioa edo familiaren etxetik irteera atzeratzea eta gaztaroa artifizialki luzatzea, hasierako goiztiarrak eta helduarorako trantsizioa osatzeko atzerapenak eraginda. Datuek egiaztatzen dute ez datozela bat gazteek emantzipatu nahi duten adina eta emantzipatzeko baldintzak betetzen dituzten adina.

Beste alde batetik, haurrak, nerabeak eta gazteak sustatzeko zerbitzu publikoen eremuan ("gazteria-sistema"), azken urteotan, haur eta nerabeen esku-hartzeetan protagonismo handiagoa izatea izan da ezaugarri nagusia, gazteriaren eremuan baino. Joera mailakatua da, eta inertzia inkontzientea ere bai. Hala ere, 80ko hamarkadan sail, atal, gazteria-zerbitzu edo gazteria-zerbitzu generiko gisa jaio ziren zerbitzu publiko askok haur eta nerabeen eremura bideratu dituzte ahaleginak gaur egun, eta, neurri txikiagoan, gazteengana. Ez, ordea, zeharkako politiken kasuan, hau da, gazte-planen barruan dauden administrazio publikoen maila desberdinetako politiken kasuan. Horietan, gazteen emantzipazioaren ardatzak eta, bereziki, enpleguaren edo etxebizitzaren arloko ekintzek garrantzi berezia izan dute.

Gazteak sustatzeko politiketatik, ez dagokigu etxebizitzako, enpleguko edo hezkuntza formaleko politika aktiboak egitea, politika horiek guztiak funtsezkoak baitira gazteen emantzipazioari dagokionez. Ez dagokigu, ezta ere, jaiotza-tasa sustatzea. Hala ere, gure eginkizunaren barruan sartzen da gazte-politika integralak koordinatzea eta bultzatzea, bai eta emantzipazio-politika espezifikoak eta faktore anitzekoak ere, eta gazteen potentzialaren garapen osoa eragozten duten gizarte-oztopoak kentzea (kultura, hezkuntza, informazioa, etab.). Emantzipazioa eta borondatezko amatasuna edo aitatasuna garapen-potentzial horren parte dira, gaur egun argi eta garbi atxikita dagoena. Eta hortxe uste dugu, beste estamentu batzuen lankidetzarekin, ++Gazte-sistemak zeregin garrantzitsua izan behar duela eta izan dezakeela.

Emantzipatzeko politika onak izatea bezain garrantzitsua da gazteek politika horiek hautematea eta ezagutzea. Horretarako, uste dugu beharrezkoa dela bitartekaritza profesionala, hurbiltasunetik eta konfiantzatik abiatuta, ez baitira nahikoak, baina ezinbestekoak, gazteen esparruan gutxieneko bermeekin esku hartu nahi denean.

Erakundeak, neurri handiagoan edo txikiagoan, gazte-sustapenaren eremutik jarduten ari gara orientazioko, laguntzako, esku-hartzeko, hezkuntzako (ez-formala), aholkularitzako eta bizitza komunitarioan parte-hartze aktiboa errazteko estrategien bitartez. Eta hori guztia, haurren (Haurtxokoak) eta nerabeen (Gaztelekuak) udal-titulartasuneko zerbitzu-sare baten bidez, eta, neurri txikiagoan, gazteria-zerbitzuen sarearen bidez (gazte-informazioko bulegoak, Gaztegunek edo Gaztetxeak).

Hori da, hain zuzen ere, gazteen sustapenean esku hartzeko dagoen defizit handienetako bat: gazteentzako hurbileko zerbitzu publikoen behar adinako hedapenik eza. Zerbitzu horiek gazteen eskaerei eta premiei erantzuteko diseinatuta daude, gizarte-mailan adostutako eredu baten oinarrien gainean. Gure eremuan orain arte izan den antzekotasunik handiena gazte-informazioko bulegoak izan dira, haien kopurua eta irismena ahulduz joan baita, batez ere Internet agertu zenetik.

Bestalde, gaur egun, administrazioaren eta gazteen arteko zubiak, herritarren espazio hibridoak, non elkartzen diren eta elkarrekin bizi diren, urriak dira, nahiz eta sustatu beharreko esperientzia berritzaileak eta partaidetzarako eta baterako sorkuntzarako gunek malguak

dauden. Horiek gabe, gazteek sektore publikoari buruz duten ikuspegia, urrutikoa eta interesik gabea, betikotu egingo da eta kultura politiko aurreratua sortzeko aukera galduko da, gazteekin lan egiteak beti ekarriko duen karga gatazkatsua modu zibilizatuan konpondu eta integratzeko gai izango dena.

Gazteen arloan eskumen sektorialak dituzten sailek, halaber, gazteek, oro har, emantzipazioarako, partaidetza sozialerako eta abarrerako gaitasunak eskuratzeko edo garatzeko berriazko programak bultzatzen dituzte, hala nola Gipuzkoako Foru Aldundiaren TREBA GAZTEA programa, bai eta lurraldean dauden administrazio publikoen arteko lankidetzarako guneak eta tresnak ere, gazte-politikak garatzeko, gazteen emantzipazioa barne.

Espazio eta tresna batzuk, hala nola gazteria-arloko emantzipazio- eta informazio-proiektuak sustatzeko UDAL GAZTEDI Sarea (12 eskualde, 112 udal eta mankomunitate, eta Bizkaiko Foru Aldundia) edo, Gipuzkoan, "GAZTEMATIKA".

Gazteen emantzipazioa bultzatzeari dagokionez, zaila da emantzipazio-politika edo -ekimen espezifikoak aurkitzea, gazte-enplegua bultzatzeaz gain, oro har, jomuga-talde desberdinen familia-etxetik irteteko ibilbideak erraztera, bizkortzera edo sendotzera eta emantzipatzeko batez besteko adina murriztera bideratuta daudenak.

Hiru foru aldundiek enpleguaren – eta etxebizitzaren – arloko politikak eta ekimenak bultzatzen dituzte, oro har gazteei edo gazteen profil espezifikoari zuzendutakoak. Enplegu-politikak eta -ekimenak, espezifikoari familia-etxetik irtetara bideratuta ez badaude ere, emantzipazio-ibilbideak erraztu ditzakete. Horrela:

- Gipuzkoako Foru Aldundiak 8 programa bultzatzen ditu arrisku- edo bazterketa-egoeran dauden 18 eta 30 urte bitarteko gazteen enplegarritasuna, gizarteratze aktiboa eta gizarteratzea eta laneratzea bultzatzeko: oinarrizko gizarte-zerbitzuek edo foru-baliabideen sareak bideratutako pertsonak, desgaitasuna duten pertsonak, migratzaileak eta ijitoak.
- Bizkaiko Foru Aldundiak ere gazteen enplegurako ekimen ugari garatzen ditu, oro har, edo gizarte-bazterketako egoeran edo arriskuan dauden gazteekin, bereziki. Ekimen hauek: a) prestakuntza-jarduerak; b) enplegu eta prestakuntzako programa mistoak; c) gaikuntza, orientazio, bitartekotza eta gizarteratzerako programa integralak; d) lan-kontratuen bidez enplegarritasuna sustatzeko programak; e) praktika- eta beka-programak, atzerrian ikasketak egiteko; f) autoenplegu, ekintzailtza eta berrikuntzako programak, gazte guztiei edo gehienei zuzenduta daudenak. Era berean, etxebizitzaren arloan, PFEZn kenkariak aurreikusten ditu erosketagatik eta alokairuagatik, eta etxebizitza aurrezteko kontua.

Programa horiek guztiek eragina dute, besteak beste, enplegarritasunean, bitartekotzan eta laguntza personalizatu eta jarraituan gizarteratze- eta laneratze-prozesuan, besteak beste trebakuntza-, prestakuntza-, orientazio-, bitartekaritza- edo laneratze-tresnen bitartez.

Halaber, Foru Aldundiek kenkari bat aurreikusten dute sozietateen gaineko zergaren eremuan, lan-merkatuan sartzeko zailtasun bereziak dituzten kolektiboetan enplegua sortzeagatik (sozietateen gaineko zerga, adinaren arabera banakatua, 2020).

Eta, lurraldeko beste eragile batzuekin batera, Bizkaia Talent bultzatzen du, zeinak, besteak beste, Talentia zerbitzua garatzen baitu 3 programarekin: Talentia Skills, Talentia Challenge eta Be Basque Ambassadors.

Gazteen emantzipazio-ibilbideak, hau da, familiaren etxetik irteteko bideak, lotuta daude mugikortasun- edo migrazio-proiektuekin, Europako mugikortasun-programekin edo nazioarteko lankidetzeta-jarduerekin, bai eta talentua erakartzeko, atxikitze, itzultzeko eta konektatzeko ekimenekin ere; ekimen horiek gero eta gehiago ulertu behar dira osotasun gisa.

Bestalde, Gipuzkoako Foru Aldundiak Elkar-EKIN lanean estrategiari ekin zion 2019an. Estrategia horren ardatz dira, besteak beste, kualifikazio-maila txikia duten 16-23 urteko pertsonak, migratzaileak edo genero-indarkeriaren biktima diren eta emantzipazio-prozesuan

dauden emakumeak. Modu deszentralizatuan hedatuz, eskualdeko enplegu- eta gizarteratze-sareen eta lurraldean jarduten duten eragile instituzional, ekonomiko eta sozialekin lankidetzan oinarritutako gobernantzaren bidez, Elkar-EKIN Lanean programaren helburua da kalitatezko enplegua gizarteratzeko palanka izatea, Gipuzkoa Europako desberdintasun sozial txikieneko lurralde bihurtzeko ikuspegiarekin.

Deszentralizazioa, tokiko sareak sortzea eta elkarlaneko gobernantza barne, funtsezkoak dira, halaber, sektore publikoak enplegua eta gizarteratzea eta gazteen emantzipazioa helburu duten ekimenak garatzeko.

Bestalde, hiru foru aldundiek babes-sareko ikasketak amaitu dituzten gazteak (gizonak eta emakumeak) emantzipatzeko baliabideak dituzte.

Eta, zehazki, emantzipaziorako prestatzeko zentroak eta emantzipazio-etxebizitzak, bi motatakoak (nahitaezkoak) direnak, Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren prestazio eta zerbitzuen Zorroari buruzko urriaren 6ko 185/2015 Dekretuak jasotzen dituen adingabeentzako egoitza-zentroetan. Edo emakumeentzako baliabide espezializatuekin.

Gazteak, gizonak eta emakumeak, familia-laguntzako sarerik gabe, babes-saretik kanpo egon ala ez, heldutasunera igarotzeak gazteen emantzipaziorako estrategia edo programen dimentsioa izan behar du, eta helburu-kolektibo edo -taldeen emantzipazio-profil eta -ibilbide desberdinetara egokitu behar dira.

Helduarora igarotzeari eta babesgabetasunaren eta bazterkeriaren eremuko baliabideen arteko beharrezko loturari dagokienez, beste baliabide batzuk ere aipatu behar dira, hala nola gizarte-laguntzako ostatu-alternatibak, horietako batzuk espezifikoki hainbat egoeratan dauden emakumei zuzenduak (babes-sareko egresatuak, haurdunak edo ama bakarreko familien kargura daudenak eta gizarte-arazoak dituztenak ...) edo Bizkaiko Foru Aldundiak eskaintzen dituen Gizarteratzeko Laguntza Bereziak.

Azkenik, gazteen emantzipazioari dagokionez, garrantzitsuak dira etxebizitza eskuratzeari eragiten dioten Eusko Jaurlaritzaren, Foru Aldundien eta udalen politikak.

Udalen kasuan, etxebizitza-parke publikoaren garapenari eta alokairu-eskaintzari dagokienez, bai eta alokairurako edo emantzipaziorako laguntza ekonomikoei dagokienez ere.

Foru Aldundien kasuan, zerga-eremuan, Ondare Eskualdaketen eta Egintza Juridiko Dokumentatuen gaineko Zergan Estatuko tasarik txikiak eta ohiko etxebizitza erosi eta alokatzeagatiko zerga-kenkari desberdinak izanik, 18 eta 35 urte bitarteko gazteen kasuan, 2021ean 16.300.000 euro izango dira, eta 12.800 pertsona izango dituzte onuradun (213 milioi baino gehiago eta 222.000 pertsona, oro har, 2019an).

2.1.2. Familia-proiektuak eraikitzeari dagokionez

Ardatz horri dagokionez, foru aldundiek oso esku-hartze garrantzitsua egin dute zergen arloan eta, bereziki, kenkari fiskalen arloan.

Horrela, Foru Aldundiek, aurreko ardatzean aipatu berri denaz gain, PFEZn kenkariak aurreikusten dituzte ondorengoengatik, 6 urtetik beherako ondorengoengatik eta elikagaiengatik urteko kuotengatik. Kenkari horiek, Bizkaian, 140, 15 eta 2 milioi eurokoak izan ziren 2019an, hurrenez hurren.

Kontziliazio erantzukidea bultzatzea erakundeek bultzatutako lan-ildo da, eta gero eta gehiago azpimarratzen ditu esperientziak erakutsi dituen funtsezko gakoak, hala nola: a) emakumeen eta gizonen artean kontziliazio-neurrien erabileran dauden desberdintasunak; b) gizonen erantzunkidetasun txikia seme-alabak eta adinekoak zaintzeko eremuan.

Adibidez, 2017tik aurrera, Gipuzkoako Foru Aldundiak kontziliazio erantzukiderako I. Plana (2017-2019) bultzatu zuen, bi errealitate horiei erantzuteko ekintzak sustatzeko eta, oro har, lan-eremuan emakumeen eta gizonen berdintasunaren kultura sustatzeko.

EHUrekin batera egindako ikerketa batek, enpresen kontziliazio-neurriei eta neurri horiek gizonak eta emakumeak modu desberdinean erabiltzeari buruzkoak, bai eta enpresaren esparruan laborategi-izaerako ekintza esperimental batek ere, Etorkezuna Eraikizun esparruan, Erantzukide Sarea sortu zuen. Sare hori ekintza horren esparruan diseinatutako lan-metodologia abian jarri duten 40 enpresak osatzen dute, eta beste 500 enpresak parte hartu dute luzetarako behatoki eta azterketa gisa.

Egindako azken azterketaren gai nagusia izan zen covid19ak izandako eragina kontziliazio-neurrien erabileran eta tipologian, eta agerian geratu da emakumeek neurri handiagoan hartu dituztela (%60) ordaindu gabeko lan-baimenak adingabeak edo mendetasun-egoeran dauden pertsonak zaintzeagatik (%60), eta gizonak neurri handiagoan (%53,3) hartu dituztela ordaindutako baimenak. Telelanari dagokionez, enpresen %40k erabili du lehen aldiz pandemian, eta %28k kontziliazio-neurriak hartu ditu lehen aldiz.

Bestalde, 1. ardatzean aipatu den bezala, hiru Foru Aldundiek baliabide esanguratsuak dituzte babesgabetasunaren eremuan, eta gizarte- eta hezkuntza-zentro eta -zerbitzu psikosozialen garapen garrantzitsua dute, esku-hartze terapeutikoak (banakakoak, taldekoak eta familiakoak), psikopedagogikoak edo logopediakoak barne, landa-eremuari ere lekua emanez.

Esku hartzeko programa edo zerbitzu espezifikoak ere badaude gutxiengo etnikoekin eta adingabeekin genero-indarkeriaren esparruan. Familia-proiektuen eraikuntzari dagokionez, adopzioari eta familia-harrerari laguntzeko zerbitzuak ere nabarmendu behar dira. Eta, berritzaileak izateagatik, adingabeentzako edo gazteentzako eguneko zentro edo zerbitzu foralak, eta gaixotasun mentala dutenentzako laguntza psikosozial komunitarioko programak. Biak ere, adopzioarako eta familia-harrerarako laguntza bezala, desinstituzionalizazioaren eta arreta komunitarioaren sustapenean kokatzen dira, 3. ardatzarekin batera.

Erakunde arteko koordinazio-protokoloek, bereziki udalekin, baina baita erakunde artekoek ere, aukera ematen dute Familiei Laguntzeko 2018-2022 Erakunde arteko IV. Planarekin zerikusia duten esku-hartze multzo hori bultzatzeko.

Ildo horretan, gizarte-, osasun- eta hezkuntza-arloko arreta nabarmendu behar da, garatzen ari den eta indartu behar den espazio gisa, haurrei eta nerabeei arreta integrala eskaintzeko. Esate baterako, Arabako Foru Aldundiak adierazi du lankidetzaren protokolo bat prestatzen ari direla Gizarte Zerbitzuen, Hezkuntzaren eta Osakidetzaren artean (haur eta gazteen osasun mentala barne), babesgabetasun-egoeran dauden adingabeei arreta emateko.

Alderdi hori 3. ardatzarekin lotuta dago berriz ere, eta zaintzen ekosistemak, sozialak, sanitarioak eta, kasu honetan, hezkuntzakoak ere sustatzen ditu.

2.1.3. Biztanleriaren zahartzeari, autonomiaren sustapenari eta zaintza sozial eta sanitarioen bermeari dagokienez

Ardatz horri dagokionez, hiru foru aldundiek eta Jaurlaritzak hainbat ekimen abiarazi dituzte, zainketa sozial eta soziosanitarioen arloan trantsizio-politikak bultzatzeko. Bultzada koherentea EAEko Gizarte Zerbitzuen I. Plan Estrategikoaren ebaluazioarekin eta gobernu-programak aurreikusten dituen jardurekin.

Trantsizio-ekimenak dira, eta kasu askotan pilotuak, baina horien diseinua eta gauzatzea ere abian dira. Horregatik, dagokion erakundeak bere lurralderako funtsezkotzat jotzen dituen batzuk proposamen gisa sartu eta zehazten dira ondoren.

Ekimen horietako batzuk gizartearen zahartzeak eta adineko pertsonen belaunaldi berrien premien eta itxaropenen bilakaerak planteatutako erronkei erantzuten diete, **etxeko bizitzara** eta **adinekoen** komunitatera bideratutako politikak eta baliabideak indartuz, edo adineko pertsonentzako egoitza-zentroen eraldaketa bultzatuz. Beste batzuek, autonomia sustatzekoak, desgaitasunaren eremuan **bizimodu independentearen eredu**a sustatu nahi dute.

Nahi ez den bakardadeari aurre egiteko kezka ere partekatzen da, bereziki adineko emakumeen artean, baina pertsona bakarreko etxeko unitateen gorakada kontuan hartuta, adin-tarte desberdinetan, ezaugarri soziodemografiko gisa. Eta, ildo horretatik, egokia dirudi diagnostiko komun batean eta estrategia partekatu batean aurrera egitea, erakundeen arteko elkarrizketatik abiatuta, pandemiak areagotu duen errealitateari erantzuteko, eta, aldi berean, detektatzeko aukera eman du, bereziki, gizarte-zerbitzuetatik.

Hala, hiru eremuetan, hiru aldundiak eta Eusko Jaurlaritza estrategiak edo ekimen edo programa zehatzak sustatzen ari dira, eta horietako batzuk pilotuak dira.

Arabako Foru Aldundiak, besteak beste, bizitza independenterako laguntza-eredu bat, nahi ez den bakardadearen aurkako estrategia bat eta zainketa sistema komunitarioaren berrikuntza-eta eraldaketa-ildo bat garatzea sustatzen du. Azken horri ondoren proposamenetan adieraziko diren proiektuak edo ekimenak lotzen zaizkio.

Bizimodu independenterako laguntza-eredu bat garatzea dibertsitate funtzionala duten pertsonen eta horiek ordezkatzen dituzten erakundeen behar eta errebindikazio legitimoaren ondorio da. Eta bat egiten du nazioarteko aurrerapenekin, ikuspegi-aldaketari, aldaketa filosofikoari eta sozialari, eta berariazko laguntza-neurrien⁸ diseinuari eta ezarpenari dagokienez.

Bizitza Independentearen ikuspegia autodeterminazioaren ideian oinarrituta eraikitzen da, hau da, pertsonak beren bizitzari buruz erabakitzeke duten gaitasunean eta aukeran oinarrituta, gainerako pertsonen baldintza berberetan: nola bizi nahi duten, non bizi nahi duten, norekin partekatu nahi duten eta beren bizi-proiektua garatu ahal izateko beren premietara eta lehentasunetara hobekien egokitzen diren laguntza motak erabakitzea.

Arabian, beste lurralde batzuetan bezala, Bizitza Independenteari Laguntzeko Zerbitzuen modalitate gisa identifika daitezkeen zerbitzu edo programak daude, hala nola Autonomia Pertsonaleko Foru Zentroa (KPL) eta Gizarte Ongizaterako Foru Erakundearekin hitzarmena duten gizarte-ekimeneko erakundeen hainbat programa, bai eta laguntza-produktuak erosteko eta garraio egokiturako laguntza ekonomikoak ere.

Baina ereduak proposatzen du, Zorroari buruzko Dekretuaren erreferentziarekin, biztanleria hartzailea zabaltzea honako hauetara: a) %60ko edo hortik gorako desgaitasun fisikoa edo organikoa aitortuta duten pertsonak; b) %33ko edo hortik gorako desgaitasun sentsoriala aitortuta duten pertsonak; c) desgaitasun fisikoa, organikoa edo sentsoriala duten pertsonak,

⁸Nazio Batuek nazioartean aitortu dute bizitza independenterako eskubidea, Desgaitasuna duten Pertsonen Eskubideei buruzko Konbentzioaren 19. artikuluan), bai ikuspegi filosofiko eta sozialari dagokionez, bai bizitza independentea laguntzeko neurri espezifikokoak diseinatu eta ezartzeari dagokionez.

mendekotasun-arrisku aitortua dutenak; d) desgaitasun fisikoa, organikoa edo sentsoriala aitortua duten pertsonak.

Gipuzkoako Foru Aldundiak honako hauek ditu: a) modu independentean bizi diren edo bizi nahi duten (bakarrik, bikotean edo taldean) eta modu autonomoan jarduteko eta komunitatean aktiboki parte hartzeko laguntza-sistema dinamikoa, malgu eta pertsonalizatua eskaintzen duten bizimodu independenteari laguntzeko zerbitzua; b) bizimodu independenteari laguntzeko programa bat, desgaitasun fisikoa duten pertsonentzat.

Testuinguru horretan, Berdintasun, Justizia eta Gizarte politiketako Saila bititza independentearen eredia garatzeko lanean ari da, EAEko Gizarte Zerbitzuen Plan Estrategikoaren ardatzetako bat den aldetik.

“Araba prest: adineko pertsonen nahi gabeko bakardadeari aurre egiteko estrategia”. 42.800 pertsonak, Arabako biztanleriaren %13k, pertsona bakarreko etxeak osatzen dituzte (EIN, 2020), eta 65 urtetik gorako 16.800 pertsona (%70) bakarrik bizi dira.

Proiektu honen edo beste batzuen premisa partekatu batzuk honako hauek dira: a) nahi ez den bakardadeari aurre egitea erronka konplexu gisa eta detektatzen zaila den eta lehen hurbilketa batean oharkabean igaro ohi den egoera gisa; b) beste administrazio, erakunde eta kolektibo batzuekin batera lan egitea, pertsona kalteberenekiko hurbiltasunetik eta elkartasunetik, gaitasun eta informazio eguneratua baitute; c) ekimen komunitario aktibo eta dinamizatzaile zehatzen sare bat ehuntzea; desiragarri ez diren ekimen ez-sozial eta eraginkorrenak inplementatzea desiragarrien gainean; d) gogoeta kolektiboa sustatzea

NAGUSILAB berrikuntza sozialeko proiektu bat da, Vital Fundazioarekin batera finantzatua. Haren helburu nagusia zainketen sistema komunitarioa birpentsatzea eta irtenbideak elkarlanean sortzea izan da, Arabako gizarteko segmentu desberdinak inplikatura, zainketa-modu formal eta ez-formal berriak eta adinekoen laguntza hobetzeko edo sortzeko, zeharkako ikuspegi zabal batetik (osasun fisiko eta afektiboa, bizi-kalitatea, afektuak, memoria informalak, bizimodu formalak, etxebizitza, mugikortasuna, eskubideak eta askatasunak) baino gehiago.

Helburu horrekin, AuzoLabs dinamizatu da (Konexio Inprobableen metodologiaren formatu bat), adineko pertsonen bizi-kalitatea berritu eta hobetzea ahalbidetuko duten irtenbideak batera sortzeko, arreta soziosanitarioko eremuekin lotutako prototipoak diseinatzuz eta prozesu kolektibo bat gauzatzuz oinarri artistiko eta kulturalera eta sormen aplikatuko metodologiaren bidez, berrikuntza irekia eta lankidetzakoa sustatzea ahalbidetuko dutenak.

Horrek Arabako sektore artistiko eta kulturalarekin lan egitea ekarri du, bertako kideak ohiko praktika artistikoetatik kanpo ere atera daitezzen eta berrikuntza irekiko prozesuetan lan egin dezaten, orain arte eskuratzerik izan ez duten sektore eta erakundeetan.

Irteera-lerroan, Etxean Bai eta Gizarea bezalako funtsezko proiektuak daude. Proiektu horiek zainketen arloko trantsizio-prozesu bati erantzuten diote, eta arreta indartu nahi dute etxean eta komunitatean, eta pertsonarengan eta haien harremanetan zentratutako arreta-eredu bat garatu nahi dute, baita bizitegi-testuinguruan ere.

Gipuzkoako Foru Aldundia, bestalde, bizimodu independenterako zerbitzu eta programari dagokionez aipatutakoaz gain, trantsizio-politika bat hedatzen ari da zainketen arloan, komunitatean arreta sustatzera bideratua, bai lehen mailakoa, bai bigarren mailakoa, soziala eta sanitarioa, lankidetzaren bidez, zaintzarako tokiko ekosistemak eratuz.

Trantsizio-politika integral horren garapenak, erantzunak adinekoen belaunaldi berrien premietara eta itxaropenetara egokitu nahi dituenak, jauzi kualitatibo bat dakar funtsezko alderdi batzuei dagokienez, hala nola sistemen (osasuna eta gizarte-zerbitzuak) eta euskal administrazio publikoen mailen arteko lankidetzak eta informazio-trukea (hiru mailak esperientzia pilotuetan inplikaturik daude, hala nola Pasaia Herri Lab ereduak), bai eta beste sektore eta gizarte-eragile batzuekin ere, helmugaren arabera ikuspegi bakunetik.

Estrategia berri hori lurralde osora zabaltzen da Zaintza HerriLab ekimenaren bidez. Ekimen aitzindaria da Gipuzkoako lurraldeko udalerrietan zaintzarako tokiko ekosistemak sustatzeko, eta hauskortasun- eta mendetasun-egoeran dauden eta beren etxean bizi diren adinekoen arreta eta zaintza hobetzera bideratuta dago. Zaintza HerriLab mugarri historikoa da, lan-esparru berean eta lankidetzaren helburu eta -estrategia berberekin bildu baititu eremu soziosanitarioko erakunde publiko, pribatu eta komunitario nagusiak Gipuzkoako udalerririk askotan. Gipuzkoako bost udalerririk zaintzen dituzten tokiko ekosistemak sustatzen dituzte, Zaintza HerriLab estrategiaren pean, aipatutako Pasaiaz gain: Azpeitiak, Hernanik, Urretxuk, Usurbilek eta Zestoak.

Trantsizio-logika horrek inspiratzen ditu Gizarte politiketako Sailak eta Adinberri Fundazioak eremu horretan sustatutako estrategia, proiektuak eta ekimen gehienak, erreferentzia-zentro eta berrikuntza-gune gisa.

Proiektu horiek, halaber, dimentsio garrantzitsua dute prebentzioan, detekzio goiztiarrean eta aurre egitean, hauskortasun-egoeretan edo bakardadean, eta autonomia sustatzean.

Ildo beretik, Bizkaiko Foru Aldundiak Nagusi Intelligence Center (NIC) bultzatu du, erreferentzia-zentro eta berrikuntza-gune gisa, zahartzeari, osasunari eta iraupen luzeko zaintzei dagokienez. Lankidetzaren publiko-privaturako gune bat; berrikuntza, ekintzaitza eta Silver economy arloko prestakuntza bateratzen dituen living lab bat, zahartzearen balio-katearen inguruan egituratzen dena eta eragin eraldatzaile garrantzitsua duena: garapen ekonomikoa, enplegua sortzea eta kalitatearen arabera doitutako bizi-itxaropena handitzea.

Eta komunitatean lehen eta bigarren mailako arreta soziala eta soziosanitaria eta IKTen erabilera indartuko dituen zainketa-eredu berri batera igarotzera bideratutako proiektu berritzaileak, proiektu bultzatzaile handiak garatuz, hala nola:

- EtxeTIC ereduko eguneko zentroak abian jartzea, etxean egoten laguntzeko estrategia gisa. Ekimen aitzindaria izango da, eguneko zentro baten berezko arreta eta etxean laguntza eta prebentzioa emateko teknologien bidez monitorizatutako eta etxean bertan erreferentziazko zentroari laguntza puntuala ematen dioten mendetasun-egoeran dauden pertsonen bolumen handiago bati arreta uztartuko diena. Azken horrek, hain zuzen, lehen esperientzia du Etxanin.
- Egoitza-zentroetan bizikidetzaren unitateak sortzea egoitza-arreta pertsonalizatzeko estrategia gisa, egoitza-zentroetan 25 pertsonara arteko bizikidetzaren unitateak garatzea, arreta pertsonalizatuagoa ahalbidetuko dutenak, etxearekiko ahalik eta antzekoenak izango direnak, komunitateari irekita egongo direnak, eta laguntza behar duten pertsonen premia, nahi eta itxaropenei erantzuneko dietenak.
- Egoitza-zentroak eraldatzea eta dibertsifikatzea, Getxon belaunaldien arteko egoitza bezalako proiektuekin.
- Erreferentziazko eskualde-zentroak ezartzea egoitza-sare osorako laguntza-unitate gisa, bizikidetzaren unitateetan antolatutako egoitza-sare osorako euskarri gisa jardungo dutenak.
- Profesionalen prestakuntza hobetzea zainketen eremuan.
- Bizkaiko Foru Aldundiak AAL (Active and Assisted Living) ekimenean parte hartzen du, eta Bay of Bizcay, Bay of care (Bizkaia, zainketen lurraldea) ekimena bultzatu du, iraupen luzeko zainketa-ereduari buruzko Europa mailako hausnarketa-prozesu bat.

Next Care Mugaz Gaindiko Polo Europarraren proiektuak, sail arteko eta erakunde arteko zaintza sozial eta soziosanitarioei buruzkoak, erreferentziazko zentroyen eta poloen eta berrikuntza-proiektuen arteko lankidetzaren areagotu nahi du Euskadin eta NAEN Euroeskualdean (Akitania Berria, Euskadi, Nafarroa), hain zuzen ere 2030eko hamarkadaren horizontean zaintza-eredu berrirako trantsizioa bultzatzeko.

Proiektu horien eta beste batzuen bidez zaintza-eredu berri bateranzko trantsizioaren kudeaketak, bizitza independentea bultzatzearekin eta bazterkeria-sarea hobetzearekin batera, EAEko gizarte-zerbitzuen II. Plan estrategikoaren hiru ardatzetako bat osatuko du.

Azkenik, autonomia sustatzeari eta mendetasuna artatzeari buruzko ardatz honetan, bai eta zahartzearen ondoriozko behar eta aukeren multzoan ere, berriz ere zerga-kenkariak tresna gisa duten garrantzia azpimarratu behar da. Horrela, eta Bizkaiko datua ere kontuan hartuta, aurreko ahaideengatiko, adinagatiko (65 urtetik gorakoak) edo desgaitasunaren edo mendekotasunaren arloko PFEZeko kenkarien guztizko zenbatekoa 144 milioi eurotik gorakoa izan zen.

2.1.4. Migrazio-txertatzeari dagokionez

Iritsieran eragiten duten faktoreetako asko hasierako harrerarekin lotuta daude, eta, bigarren une batean, gizarteratzearekin, laneratzearekin eta komunitate-arloarekin.

Ildo horretan, batez ere bi zerbitzu eta prestazio mota gaitzen dira: a) informazioa, orientazioa, bitartekotza eta bideratzea, legezko orientazioa barne; b) prestakuntza, bitartekotza eta laguntza gizarteratzean eta laneratzean. Horiei kulturarteko bitartekaritzako esku-hartze batzuk gehitu behar zaizkie.

Adibidez, Gipuzkoako Foru Aldundian, gizarteratzea sustatzeko eta bazterkeria prebenitzeko zerbitzuak atzeritarrei harrera egiteko programa bat gauzatzen du. Programa horrek SOS Arrazakeria eta Gurutze Gorria garatzen ditu, eta harrerarako, informaziorako, aholkularitzarako eta laguntzarako oinarritzko estaldura eskaintzen du, lege-orientazioa barne, eta hala eskatzen duten pertsonak gizarte-zerbitzuetara edo osasun-zerbitzuetara bideratzen ditu, haien premia soziosanitarioei erantzuteko. Kulturarteko bitartekotzako esku-hartze bat ere garatzen da.

Eremu soziolaboralean, 1. ardatzean aipatutako Gipuzkoako Foru Aldundiaren enplegagarritasunari, gizarteratze aktiboari eta gizarteratze soziolaboralari laguntzeko zortzi programetako bi etorkinei zuzentzen zaizkie bereziki.

MIRIAM programa da, Cáritas kudeatzen duena, eta prestakuntza-programa, enplegu-poltsa eta enplegua aktiboki bilatzeko planak dira. Eta etorkinentzako Informazio eta Orientazio Zerbitzuarena, Gurutze Gorriak kudeatzen duena eta pertsona ahulenei lan-merkatuan sartzen, mantentzen eta sustatzen laguntzen diena, batez ere etorkinei eta enplegua lortzeko zailtasunak dituzten emakumeei. Banakako ibilbidea egiten da, prestakuntza, orientazioa, bitartekotza eta sentsibilizazioa eskainiz.

Zailagoa da harrera-eredu integralak aurkitzea sektore publikotik, harrera informaleko mekanismoen ezagutza edo harrera komunitarioa sustatzeko programak barne hartzen dituztenak, hala nola babes komunitarioko programak. Edo premiei modu integralean heltzen laguntzen duten estrategiak, Euskarrik migratzaile gazteentzat lortu nahi duen moduan.

Horrela, etorkizuneko erronka bat harreraren osotasunari heltzea da, eta, 1. ardatzean adierazten zen bezala, mugikortasun- eta migrazio-ibilbideei heltzea, pertsona eta familia gazteak, migratuak zein etorkinak, erakartzeko, atxikitze, itzultzeko eta konektatzeko prozesuen barruan.

Harreraren edo sentsibilizazioaren dimentsio komunitarioari dagokionez, sektore publikoak gehiago lantzen du sustapen-jardueratik (diru-laguntzak), dokumentu honetan ez sistematizatzea erabaki baita, baina ardatz honetan eta dimentsio horri dagokionez, nahitaez garapena izan behar du.

Adibidez, Bizkaiko Foru Aldundiak bi dirulaguntza-lerro aipatzen ditu: a) gizartea eraldatzeko sentsibilizazio- eta/edo hezkuntza-proiektuetarako; b) Bizkaiko kultura-aniztasunaren aitorpena eta kultura eta jatorri desberdinetako taldeen eta pertsonen arteko elkarrizketa eta topaketa sustatzen duten proiektuak egiteko.

2.1.5. Landa-errealizazioari dagokionez

Zalantzarik gabe, Araba da landa-eremuko errealitateak adierazpen handiena duen lurralde Historikoa, eta ardatz horrek garapen handiagoa izan behar du. Arabako landa-balioa handitzeko politiken egoeraren diagnostikoa eta deskribapena abiapuntu eta oinarri bat dira arlo horretako politika integralak bideratzeko, lurralde historiko bakoitzaren eta koadrila, eskualde edo, azken batean, herri txiki bakoitzaren berezitasunekin.

Bizkaiko Foru Aldundiak aipatutako politikek nekazaritza-, abeltzaintza- eta basogintza-jarduera dute ardatz, eta hainbat laguntza biltzen ditu: nekazaritza-ustategiak modernizatzeko laguntzak; nekazaritza-ingurumeneko laguntzak; mendi-nekazaritzako eta eremu kaltetuetako zailtasun naturalak konpentsatzeko laguntzak; nekazaritzako, abeltzaintzako eta basogintzako aseguru-primak; nekazaritza-ustategietako ordezkapen-zerbitzuak; ordainketa bakarra eta zuzeneko laguntzak (aitortutako eta kontroletik zehaztutako azalerari lotuak) eta abeltzaintza-primak. Izan ere, landa-ingurunea estu-estu lotuta dago lehen sektorearekin eta natura-ingurueneko jarduerarekin: basogintza, abeltzaintza, nekazaritza... Hala ere, lehen sektoreak bizi duen prekaritatea dela-eta, jarduera ekonomiko hori aktiboak galtzen joan da.

Jarduera ekonomikorik ezaren, landa-eremuetarako migrazioaren eta biztanleriaren zahartzearen ondorioz, Bizkaiko landa-eremuak ekonomia dinamizatzeko politika berriak behar ditu, Bizkaiko Foru Aldundiak BIZKAIMENDI Landa Garapeneko Elkarteen Federazioarekin lantzen dituenak.

BIZKAIMENDI, Landa Garapeneko Elkarrekin lankidetzaren programa, ikuspegi integralagoa hartzen du, eta landa-ingurueneko bizi-kalitatea hobetzeko proiektuak sustatzera bideratuta dago. Ildo horretan, erakunde horiekin lankidetzan aritzeak aukera ematen du landa-ingurunea hobetzeko premiak identifikatzeko, Bizkaiko landa-biztanleriaren problematiken antena gisa. Erakunde horien bitartez, Bizkaiko eskualdeen garapen sozioekonomikorako ekintzak ezartzen dira. Ekintza horiek honako hauek dira: landa-ekintzailtza babestea; ekintzailtza-zentroak sustatzea; landa-ingurunean negozioak ezartzeko laguntzen sustapena eta aholkularitza; konektibitate- eta digitalizazio-proiektuak; landa-etxebizitzak hobetzea ... Era berean, Bizkaiko Landa Garapeneko Elkarrekin landa-eremuetako garapen turistikoko eragileak dira, eta turismo-politikak ezartzea eta beste ekintza batzuk erakartzea ahalbidetzen dute.

Azkenik, 1. ardatzarekin lotuta, UDAL GAZTEDI sarea lurraldeko landa-eremuetara iristen dela gogorarazteaz gain, nekazari gazteentzako lehen nekazaritza-instalaziorako laguntzak eta Nekazaritza Lurren Funtsa (LUR FUNTSA) nabarmendu behar dira. Funts horren bidez, beharrezko baldintzak bermatu nahi dira, lurra oinarri duten nekazaritza-ustategietan nekazaritzan jardun nahi duten pertsona guztiei lurra eman ahal izateko, bai lehendik daudenei, bai sortu berriei, eta, horretarako, gazteak nekazaritzan eta elikagaigintzan eta elkarte edo taldeetan sar daitezen erraztu nahi da.

Gipuzkoako Foru Aldundiaren kasuan, 2015-2019 legegintzaldian Landa Gipuzkoa+ proiektua abian jartzearen helburua da lurraldearen egituraketa hobea sustatzea eta herri txikien beharrei eta errealitateari erantzutea, aukera-berdintasunaren (lurralde-oreka edo, gutxienez, berdintasuna edo ekitatea zerbitzuak eta azpiegiturak eskuratzean) eta landa-ingurunearen balioa handitzeko.

Herri txikien errealitatea azpimarratuz, orduz geroztik hainbat ekimen gauzatu dira 2.500 biztanle baino gutxiagoko 48 nukleoetatik banda zabala baserri bakoitzera hedatzearekin, elektrifikazioa hobetzearekin, landa-bideak berritzearekin, ur- eta etxebizitza-horniduraren arloko beharrak aztertzearekin, katastroa digitalizatzearekin (landa-lurzorua), eta, azkenik, 2019an Arabako Udal Garapenerako Zuzendaritza Nagusia sortzearekin (48 landa-eremuko udalderri buruzko diagnostia).

Bizkaian, Herri Txiki Aukera Handi 2019-2023 proiektuak arreta berezia jartzen du, tokiko eragileekin batera, Bizkaiko herri txikien erronka komunak konponbideak identifikatzean, zerbitzuei eta konektibitate fisiko eta digitalari dagokienez, betiere horiek kalitatezko zerbitzu publikoak izan ditzaten.

Programa horren barruan, digitalizazioaren esparruan, operadoreek abiadura handiko banda zabaleko azpiegiturak eta zerbitzuak heda ditzaten sustatzen ari dira, belaunaldi berriko azpiegiturarik eta hiru urteko epean hedatzeko planik ez duten landa-eremuetan.

Bizkaiko lurraldean oreka eta aukera-berdintasuna bermatzea da helburua, eta, horretarako, abiadura handiko banda zabaleko sareak (>300 Mbps) hedatzea sustatuko da, telekomunikazioko operadoreen planetatik kanpo geratzen diren landa-eremuko eremu sakabanatuetan, ekonomikoki errentagarriak ez direlako.

ARABA

Araba landa-bizitzaz beteriko lurraldea da, eta bere administrazio-errealitatea 333 kontzejutan, 51 udalerritan eta 7 koadrilatan oinarritzen da. Bestalde, biztanleriaren %75 hiriburuan bizi da, eta %25, berriz, Arabako gainerako hiriburuan, Trebiño barne. 434 biztanlegune ditugu; horietatik 417tan 1.000 pertsona baino gutxiago bizi dira, eta 252tan 50 baino gutxiago.

Biztanleriaren banaketa desberdin hori ez da fenomeno berria. 60ko eta 70eko hamarkadetan biztanleria Gasteizen inguruan metatzearen ondorioa da, hiriburuaren eta haren inguruaren batez ere industria-garapenaren ondorioz. Fenomeno globala da, bestalde.

Errealitate horren ondorioz, Foru Aldundiak berebiziko garrantzia izan du bizitza- eta administrazio-eskema horri eusteko. Eta Araba nortasun propioa duen lurralde bat da, Bizkaiko eta Gipuzkoako lurralde anaietakoaren desberdina den errealitate bat duena. Errealitate horrek foru-jarduera desberdinak eragin ditu, eta horietako batzuk nabarmenduko ditugu, bizitzeko eta lan egiteko herri biziak eta erakargarriak izateko egiten duen ekarpenetatik.

Jarraian, honako hauek jorratzen dira: a) Euskal Herriko Unibertsitateak Arabako biztanleriaren errealitateari buruz egindako azterlan baten ondorio nagusiak; b) Arabako landa-ingurunekeo jarduerak nagusiak, hau da, beste lurralde historikoetan egin ez direnak. III. lan-dokumentuan, euskal administrazio publikoek landa-garapenerako abiaraz ditzaketan etorkizuneko proposamenak jasotzen dira.

ARABAKO DESPOPULAZIOAREN FENOMENOAREN DIAGNOSTIKOA

Ikerketa zientifiko honek Arabako despopulazio-prozesuaren egungo egoeraren diagnostikoa irudikatzen du, hainbat eskalatan, eta arreta toki-erakundeetan jartzen du, despopulatzeko eta, azken batean, desagertzeko arriskuan daudenak identifikatzeko. Eta, neurri batean, arazo hori dagoen landa-eremuen erradiografia bat dakar.

Helburu espezifikoak hauek dira: a) despopulazioaren fenomenoaren lurralde-eskala desberdinetan neurtzeko irizpideak eta adierazleak definitzea; b) Arabako despopulazio-prozesua eta eskualde, koadrila, udalerriri eta tokiko erakundeen hazkunde-mailak eta demografia-beherakadaren mailak aztertzea; c) despopulazioak lurraldean duen eragina diagnostikatzea eta despopulazio-maila landatartasunarekin lotzea; d) biztanleria-entitate berezi bakoitzaren ezaugarriak zehaztea; e) tipologia bat ezartzea udalerrien eta biztanle-erakundeen despopulazio-arriskua kontuan hartuta; f) azken balantzea egitea, biztanleria finkatzeko aukerak, mehatxuak eta ekintza-proposamenak identifikatuz.

Azterlanak baieztatzen duenez, despopulazio-prozesua fenomeno poliedriko eta konplexua da, alderdi askotakoa, eta elkarri lotutako hainbat faktorek esku hartzen dute, dinamikoki gainera. Batzuk lurraldearen berezko barne-faktoreak dira, eta beste batzuk, berriz, maila globaleko joera politiko, ekonomiko, sozial eta kulturaleri lotutakoak.

Hauek dira azterlanetik ateratako funtsezko ideia nagusiak, eta horietako batzuk beste testuinguru batzuetan ere aplika daitezke:

- Biztanleriaren egiturak eta, bereziki, zatikatzeak, eragina du despopulazio-prozesuan eta bizkortu egiten du. Era berean, despopulazioa areagotu egin da tokiko erakundeen eta eskualde-buru batzuen urritze demografikoan, eta hori mehatxua da.

- Tokiko nukleoen eta erakundeen ezaugarriak dagokien kokapen-sistemaren testuinguruan baloratu behar dira, batez ere kontuan hartuta funtzio indibidual eta kolektibo gehienak udalaz gaindikoak direla.
- 51 udalerritatik 43k nekazaritza-sektorean okupatutako biztanleriaren ehunekoak behera egin du 2001 eta 2019 artean, Guardia-Arabako Errioxa kuadrillako 8 udalerririk izan ezik, mahastizaintza eta ardogintzako jardueraren gorakadarekin batera.
- Datuek adierazten dute hobekuntza egon dela Arabako prestakuntza-mailetan: erdi-mailako eta goi-mailako ikasketak zituen biztanleriaren %35,31tik (2001) %42,49ra (2019).
- Demografia- eta ekonomia-atonia handiena duten landa-entitateei batez ere eragiten dien biztanleriaren zahartze eta gainzahartze gero eta handiagoa eta larria aukera bihur daitekeen ahulezia garrantzitsua da: adinekoei lan-nitxo gisa laguntzea lurralde horietako produkzio-testuinguruan.
- Aukera bat da gizarteak eta erakundeek gero eta kezka handiagoa izatea elikagaien kalitateaz eta segurtasunaz. Kezka horren ondorioz, kalitatezko zigiluak dituzten produktuak eta lurralde-jatorriko identifikazioa dituzten produktuak sustatu dira, eta nekazaritzako elikagaien sare alternatiboak sortu dira. Sare horiek, adibidez, hurbileko nekazaritza eta merkaturatzeko zirkuitu laburrak balioesten dituzte, eta akuilu eta aukera izan daitezke landa-eremu askotan.
- Esperientziak erakutsi du turismoa ez dela panazea landa-lurralde guztietarako, baina, jakina, garapen-aukerak ematen ditu natura- eta kultura-ondare baliotsua duten eremuetan, batzuetan behar bezala aitortu eta baloratu gabe.
- Nekazaritza-sistemek lurralde-garapenari egiten dioten ekarpenak eremu ekonomikoa gaintzen du; izan ere, elikagaien eta lehengaien ekoizpenarekin ia eksklusiboki identifikatzen bada, funtzio anitzeko izaera nabarmentzen da orain, eta produkzioz kanpoko baliabideei balioa ematen zaie – paisaiak, ondarea, lurralde-kultura ... –, aisialdiaren gizarteak aurrera egin duelako eta herritarrek produktu ukiezinen inguruan egiten dituzten eskaera berriak direla-eta.
- Espainiako eta Euskadiko beste landa-lurralde batzuetako ekimenez kapital sozialaren eta ezagutzatik eta esperientziatik eratorritako lurralde-adimenaren garrantzia azpimarratzen dute. Hori aprobeixatu beharreko aukera bat da lurralde-eskumen esparru batean eremu bakoitzaren berezko ezaugarrietara egokitutako ekintza bereziak proposatzeko.
- Espainiako beste lurralde batzuetan atzerakada demografikoa eta despoblazioa tarteko hiriguneetara hedatu den bitartean, Araban neurri txikiagoan gertatu da hori (bai, ordea, Laudion), eta landa-eremuetan kontzentratu da nagusiki.
- Alde batera uzteko arrazoi indibidual nagusiak honako hauek dira: etxebizitza eskuratzeko eta egokitzeko zailtasuna; garraio publikoaren defizitak; lan-aukera gutxi; ekiteko zailtasunak; eta aisialdi-eskaintza eskasa.
- Funtsezkoa da lurraldearen zatien arteko loturak bermatzea, landa-biztanleria mantentzeko; horrela, mugikortasuna landatartasunaren euskarri eta zutabe gisa ulertzen da.
- Arrazoizkoa dirudi etxebizitza-politika eraginkorrak sustatzea, tokiko gazteen sustraitzea errazteko eta gazteak ez daitezen irten.
- Erronka bat da egoiliar berrien finkapena ez mugatzea herria logela gisa edo asteburuetako egonaldietarako erabiltzera eta familia ibiltariagoen sustraitzea erraztera.
- Datozen hiru hamarkadetan, populazio-bolumen handia erretiratuko da Espainian, eta erretiratzeko adinera iristen direnek hiriguneetatik paisaia- eta ingurumen-kalitatea duten landa-eremuetara joan-etorriak egiteko joera dutela egiaztatu denez, aukera dago biztanleria-mota horretarako ezaugarri egokiak dituen etxebizitza-parke bat eskaintzeko,

aldi berean zerbitzuak eta ekipamenduak biltzen dituzten guneetara joateko garraio publikoko eskaintza egokia gaituz.

- Telelana areagotzeko aukerak aukera ematen du lan egiteko adinean dauden herritarrak landa-eremuetara erakartzeko, Interneteko banda zabaleko estaldura eta paisaia- eta ingurumen-kalitate handia aprobeztatzeko. 5G sistema hedatzea eta lurralde osoa digitalizatzea aukera bat izan daiteke ekonomiaren, lanaren eta gizartearen aldetik, berrikuntza hedatzeko bitarteko bat eta zerbitzu aurreratuak emateko bide paregabea (telemedikuntza eta telelaguntza, adibidez), justizia soziala eta lurralde-oreka lortzen lagun dezakeena.
- Komenigarria dirudi azterketa zehatza eta hausnarketa kritikoa egitea landa-eremu behartsuenetan abiarazitako landa-garapeneko neurrien ondorioei buruz, lurralde horiek izan baitira, aldi berean, despopulazio-prozesuaren aldekoenak.
- Aurrekoaren haritik, ikusi da lan-eskaintzak ez duela beti bermatzen biztanleria finkatzea; lanpostuak eta horien eskaintza landa-ingurunean deslokalizatu daitezke, eta, aldi berean, hiriguneetan bizitegiak pilatu.
- Azken hamarkadetako esperientziak erakutsi du funtsezkoa dela masa sozial kritikoari eustea landa-garapeneko ekintza arrakastatsuei aurre egin ahal izateko.
- Funtsezkoa izango da landa-udalerrietan lotutako biztanleriaren mugikortasuna eta ondorioak sakon aztertzea; izan ere, fluxu asko eta asko estatistiketatik kanpo geratzen dira, baina eragin handia dute gizartean, ekonomian eta lurraldean.
- Politika sektorialen koordinazioa eta hainbat mailatako lankidetzak, batez ere udalaz gaindikoa, funtsezkoak dira despopulazioari eta landa-garapenari arrakastaz aurre egiteko.

ARABAKO FORU ALDUNDIAREN JARDUERA ESPEZIFIKO GARRANTZITSUENAK

1.1. Garapen ekonomikoa

1.1.1 Koadrilen ekonomia suspertzeko planak: egoeraren diagnostikoa, premien identifikazioa eta egin beharreko jardueren proposamen arrazoitua. Araba Garapen Agentziak, foru-enpresak, planaren laguntza eta jarraipena egiten du.

1.1.2 Arabako kuadrilla eta udalerrietan enplegua sustatzea. Enplegu-anezkek.

Enpleguaren hobekuntza kantitatean, **udaleko** enplegu-anezken lanarekin jarraituz, kontrataziorako zuzeneko laguntzak eta enplegurako prestakuntzari laguntza, eta kalitatea, enpresaren barruan lanpostuz igotzeko aukerak erraztuz, Arabako langileen kualifikazioa, birziklapena eta akreditazioak hobetuz.

1.1.3 Arabako kuadrilla eta udaletan turismoari laguntzeko programak. Ildo estrategiko honek arreta jartzen dio Arabako turismoaren aurrerapenari, tokiko erakargarri turistikoak sustatuz ostalaritza-sektorearen garapen eraginkorra lortzeko bitarteko gisa. Honela zehazten da: Araba programa turismo irisgarriko erreferentzia gisa; lurralde osoko ekitaldi, kongresu eta jardueretarako laguntza koordinatua; landa-guneetako egoiliarrentzako turismo-gidak prestatzeko plana; tokiko produktuak eta saltokiak sustatzen dituzten proiektuetarako diru-laguntzak; turismo-enpresa eta -sustatzaileak babestea; turismo-erakargarriak aktibatzen dituzten proiektuetarako laguntza; Arabako turismo-mahaia sortzea; bisitari-tipologiaren araberrako turismo-paketeak sortzea; erakargarrien eta baliabideen koadrila bakoitzetik informazio zentralizatua.

1.1.4 Merkataritza-sektoreari laguntzea landa-eremuetan. Jarduera egituratu batzuk biltzen ditu, tokiko txikizkako merkataritzari laguntzeko, online erosteko ohitura berriek dakarten mehatxuaren aurrean: teknologia berrien erabilera eta tokiko merkataritza kudeatzeko programak sustatzea; landa-saltokien diagnostikoak egiteko eta berriz flotaratzeko alerta-sistema indartzea; saltokien belaunaldi-transmisioa errazten duten ekintzak; merkataritza-

eremuak hobetzea eta urte-sasoiko merkatuak bultzatzea; premia handiko landa-saltokiak modernizatzea eta espezializatzea; marketineko eta merkataritza-ikusgarritasuneko jarduerak.

1.1.5 Ardoaren Ekonomia eta Kulturaren Bikaintasun Zentroa sortzea. Arabako Errioxan zentro berri bat abian jartzea, ardoaren ekonomiaren eta kulturaren esparruan bikaintasunaren erreferente izan dadin (mahastizaintza eta ardogintza, enogastronomia, enoturismoa, ardoaren eta mahastien ondarea eta kultura-paisaia). Berezko nortasuna duen eta nazioan eta nazioartean aintzatespena duen zentro bat, Arabako Errioxa bikaintasuneko eta helmuga enogastronomikoko mahastizaintzako eta ardogintzako eskualde gisa garatzea eta proiektatzea sustatuko duena, prestakuntzaren, ikerketaren, berrikuntzaren, ekintzailetzaren sustapenaren, enpresen eta sektoreen lehiakortasunaren euskarriaren bidez (besteak beste, Arabako Errioxako ardoarentzako Bikaintasuneko Zigilu baten merkaturatzeari eta funtzionamenduari laguntzea), ardogintzaren sustapenaren eta balio-kateen bidez.

1.1.6 Arabako Mendialdean Meatze Espazioak Garatzeko Masterra. Arabako Mendialdeko asfalto naturalen ustiatzeetako meatze-paisaiak lehengoratzeko Master Plan bat egiten ari da, bai eta bertako natura-, kultura- eta ekoturismo-ondareari balioa emateko jarduerak formulatu eta garatu ere.

1.2. Landa-ingurunea digitalizatzea

1.2.1 Banda zabalaren hedapena. Araba Konektatua programa. Banda zabalak komunikazio interaktiboak areagotzen ditu, batez ere datuak transmititzeko eta prozesatzeko abiadura handitzearekin lotuta. Landa-eremuetara abiadura handiko sareak eramateak ahalegin handia eskatzen du lurraldea egituratzera bideratutako politiketan, hiri-eremuaren eta landa-eremuaren arteko arrakala murrizteko.

Horregatik, eta Arabako biztanleguneen populazio-dentsitatea txikia izan arren, lehentasuna izan da 2017an lurraldean lehen sustapen-eskaintza egin zenetik. Prozesu horretan Arabako Foru Aldundia eta Eusko Jaurlaritza izan dira buru Araban, eta horri esker, abian diren sustapen-deialdiak osatu ondoren, Arabako nukleoek %100ek banda zabalarekin konektagarritasuna izango dute. AFaren kasuan, inbertsioak Foru Planaren aurrekontu-partiden zati izan dira.

Era berean, Arabako enpresa, negozio eta ekoizpenetan komunikazio-sareak hobetu eta modernizatzeko pizgarriari ekin zaio. Gaur egun, enpresen %99k baino gehiagok dute abiadura handiko sareetarako sarbidea, edozein lekutan daudela ere.

1.2.2 ArabAMarket. Arabako landa-negozioen webgunea. Erakundeok konpromisoa hartu dugu landa-garapena nekazaritzako, abeltzaintzako eta basogintzako osagaietan ez ezik, garapen inklusiboan ere oinarritzeko, ohiko negozioak eta berrikuntza handiko negozioak bateratuko dituen. Arabako landatartasunaren negozio guztiei balioa emateko, eta kuadrilla guztiek hala eskatuta, erakusleho digital bat jarri da martxan, ArabAMarket izenarekin, landa-eremuko jardura ekonomikoa bultzatzeko, konektibitatean, IKTetarako sarbidean, ekintzailetzan eta garapen iraunkorrean oinarrituta.

Proiektu horri lotuta, Vital Fundazioaren laguntzarekin, 5.000 biztanle baino gutxiagoko herriguneetan kokatutako landa-negozioei laguntzeko bonu-kanpaina bat jarri da abian, landa-negozio horien jardura ekonomikoa handitzen laguntzeko, are gehiago Covid pandemiaren eragina jasan duten garai honetan.

1.2.3 Araba Smart Lurraldea. Arabako lurraldearen konektibitate integrala da. Proiektuak oinarritzeko 5 jardura-ildo ditu:

- Banda zabala Arabako Lurralde Historikoaren %100ean hedatzen amaitzea.
- 5G sarearen garapena Araban: 5G Araba Plana.
- IOT (Gauzen Internet) proiektu pilotua Arabako Kuadrilla batean.
- Ahotsa estaltzeko plan berezia lurraldeko herriguneak lotzen dituzten herri eta errepide guztietan.
- WIFI proiektu publikoa 100 biztanletik gorako guneetan

1.3 Lehen sektorea

Arabako lurzoruan nekazaritzara, abeltzaintzara eta basogintzara bideratutako azalera zabaltzeak jarduera eta programa aniztasun handia dakar nekazaritzaren, abeltzaintzaren eta mendien arloetan, eta jarduera eta programa horiek bilakaera izan dute denboraren poderioz, Araban beti izan den foru eskumen batean.

1.3.1 Nekazaritza eta abeltzaintzako ustiategiak hobetzea. Beti uztartu izan dira nekazaritza- eta abeltzaintza-ustiategiak modernizatzeko neurriak, haien bideragarritasuna eta lehiakortasuna hobetzeko, profesionalizazio handiagoa lortzeko eta belaunaldien arteko erreleboa bermatzeko: animalien ongizateari buruzko araudia betetzen laguntzea edo makineria erostea, nekazaritza-lurzorua kudeaketan eraginkortasuna eta iraunkortasuna hobetzeko eta ongarrien erabilera hobetzeko; edo, abeltzaintzaren arloan, ganadua energia aurrezteko edo gasak murrizteko sustatzen duen teknologiarekin haztea sustatzea.

1.3.2 Mendi publikoak. Araba ezaguna da Arabako toki-erakundeen jabetzako **mendi publikoen** kontzentrazio handiagoko dagoelako, eta, horregatik, Aldundiak kontrol-, zaintza- eta laguntza-politikak garatu eta garatzen ditu, Arabako mendiak mantentzeko eta hobetzeko. **Landa-bideen sarea** toki-erakundeen jabetzakoa da, eta foru-finantziazioko programa bat du. Programa horri esker, sarea mantendu ahal izan da, jabe publikoen botere ekonomikoa edozein dela ere.

1.3.3 Arabako ardoak eta sagardoak sustatzea eta kokatzea. Ekintza estrategiko honek agerian uzten du Arabako nekazaritzako elikagaien sektoreak duen garrantzia eta ardo eta sagardoa sustatzeko tratamendu indibidualizatuaren beharra, hala nola: Errioxa JDKn Arabako Errioxa Jatorri Deitura sustatzea; Errioxako Ardoaren eta Errioxa-Sonsierraren Mahastiaren Paisaiaren Adierazpena lortzeko lankidetzaren ondare gisa; Arabako ardoen eta ardo-sagardoaren salmentarako Arabako ardoen eta ardo-sagardoaren merkatuetan posizionatzea; Arabako mahastizaintzako ustiategietarako, upategi txikietarako eta sagardotegietarako minimis laguntzak; Arabako Errioxako ardoak, Arabako txakolina, ostalaritzaren kudeaketa eta mahastizaintzako eta ardogintzako esperientziak saltzeko marketplace plataforma; Arabako Errioxako upategi txikien banaketa logistikorako laguntza; mahasti zaharra mantentzea; mahasti markagarriak aitortzea eta babestea; mahastizaintzako erregistroaren digitalizazioa, etab.

1.3.4 Ureztaketak handitzea, hobetzea eta modernizatzea. Lur ureztatuak modernizatzea eta handitzea bultzatzeko eta proiektuan dauden lur ureztatuen obrak hasteko jarduerak-ildoak. Eusko Jaurlaritzarekin batera ureztaketak eraikitzeko erakunde arteko plan bat barne hartzen du, bai eta ponpaketak, ureztatzaileak eta ihesak egokitzeko laguntzen mantentzea ere. Gainera, ureztatzaileen komunitateen kudeaketa berrantolatuta eta aldatuko da, baterako jardueren ondoriozko sinergiak lortzeko: tarifak, ureztapen-egutegiak, baterako kontratazioak, etab. Proiektu zehatz hauek nabarmentzen dira: Arabako ureztapenen hobekuntza eta modernizazioa; Irrigal circulara; Irrigaraba ekolife; eta ureztatze-laborantza berriak ezartzen laguntzea.

1.4 Fiskalitatea

1.4.1 Arabako landa-etxebizitzarako pizgarri fiskalak. Arabak araubide berezia du PFEZn kenkari espezifikoak egiten den kasuetarako, 4.000 biztanletik beherako udalerrietan ohiko bizilekua duten etxebizitzak alokatzeko ordainketetarako. Araubide horri esker, %18ko kenketa orokorra %20ra igo daiteke 4.000 biztanle baino gutxiago dituen Arabako udalerritan ohiko bizilekua finkatzen duten zergadunentzat, eta %25era irits daiteke 4.000 biztanle baino gutxiagoko guneetan gazteek erositako etxebizitzetarako. Neurri horren helburua da kolektibo hori gure lurraldeko eremu jendetsuenetara erakartzea, urteko 2.346 euroko mugarekin.

1.4.2 Fiskalitate Berdea. Landa-garapenarekin lotutako PFEZren gaineko 3 neurri barne hartzen ditu: kooperatibei ohiko etxebizitzari energia elektrikoa hornitzeko eguzki-energia fotovoltaikoa sortzeko instalazioak erosteko ekarpenagatiko kenkaria, ohiko bizilekua 4.000 biztanle baino gutxiagoko udalerritan duten zergadunek aplikatu beharrekoa; modu jasangarrian kudeatutako baso-finken ustiategiei diru-laguntzak emateko salbuespena; baso-ustiapen jasangarriko jardueretarako errendimendu garbiaren %10eko murrizketa orokorra.

1.5. Bideak eta mugikortasuna

1.5.1 Landa-lotura. Arabako errepideen plan integralean oinarrituta, Arabako mugikortasuna errepide-sareari arreta emateko diseinatu zen, Euskadiko eta Europako gainerako lurraldeetatik mesetara sartzeko funtsezko lurralde batean. Hala ere, azkenaldiko ahaleginetako asko bigarren eta hirugarren mailako errepide-azpiegitura bat ehuntzera bideratu dira, herrigune guztietara iristeko bide seguru eta eraginkorrak erabiliz, ingurumena, zeharbide eta hiriguneetako segurtasuna eta nekazaritza- eta abeltzaintza-jardueren beharrak uztartuz. Era berean, Euskadiko Garraio Jasangarriaren Gida Plana 2020 delakoaren arabera, hobekuntzak egin dira lurraldeko garraio publikoaren sarean, banaketa jasangarriago baten bidez, eta ibilgailu pribatuaren erabilerak pisu txikiagoa izan du lurraldearen irisgarritasuna hobetzearekin batera, lurraldeko alde desberdinen arteko joan-etorrien denbora murriztuz, batez ere garraio publikoan.

1.5.2 Landa-garraioa. Azken urteotan garraio publikoaren eskaintza asko optimizatu da. Landa-garraio publikoaren erabilerak nabarmen egin du gora; izan ere, “Eskarira hurbildu dira” (edo autobus geltokietara edo bestelako premietara hurbiltzeko zerbitzu espezifikoak), linea bakoitzeko zerbitzuen kopurua handitu da, eta kalitatezko garraio publikoaren finantzaketa hobetu egin da.

1.6 Zerbitzu publikoak, despopulazioa eta lurralde-oreka

1.6.1 Arabako administrazio-egoera. Toki-erakundeei laguntzea. 333 administrazio-batzarrak eta 7 kuadrillak foru-arauaren arabera eskumen propioak dituzten toki-erakundeak dira, eta Euskadiko Toki Erakundeei buruzko 2016ko Legean jasota daude. Foru Aldundiak eskumena du beren eskumenak kudeatzen laguntzeko, dagozkien toki-finantzaketa banatzeko eta indarrean dagoen legeriak arlo ekonomikoan ezarritako lege-kontrola egiteko.

Hala ere, Aldundiak duela 40 urte baino gehiagotik ditu laguntza bereziko programak (Foru Planaren programak eta obra txikiak), tokiko erakundeei aukera ematen dietenak beren eskumeneko azpiegiturak eraikitzeko eta mantentzeko, ur-hornidurarako, saneamendu-sareetarako, argiteria publikorako ... Emandako diru-laguntzari esker, norgehiagoka-eskema batean, herriek beren biztanleei bizi-kalitate handiko bizi-garapena ziurtatzeko behar dituzten zerbitzuak eduki ahal izan dituzte. Programa horiek gabe ezinezkoa izango litzateke Arabako herri gehienei eustea, orain ezagutzen ditugun moduan.

1.6.2 Larrialdi-zerbitzuak. Foru Aldundiari dagokio suteak itzaltzeko eta salbamenduko zerbitzuen eskumena, bai eta Arabako Suhiltzaile Erakunde Autonomoa eta Foru Suhiltzaileak sortzea ere, Aiarako parkearen eta UCEn proiektuan oinarrituta jaio baita. Bira erabatekoa izan da, 24 orduko zerbitzua eskaini baitu lurralde osoan, eta Iruña Okako Parke Zentrala ireki baitu, 20 minutu baino gutxiagoko esku-hartzearekin.

1.6.3. Mendialdea Biziberritzen plan pilotua. Planak berariazko 11 jarduera biltzen ditu Mendialdeko Kuadrillan, lurraldeko desoreka demografikoek gehien eragindako jardueretako bat. Udalek, Kuadrillak eta Foru Aldundiak gauzatu dituzte jarduera horiek, eta eskualdearen garapen ekonomikoa eta Arabako Mendialdean bizi diren eta bizi nahi duten pertsonen bizi-kalitatea hobetzea dute helburu nagusi. Gauzatutako planak erabat berresten du administrazioen arteko lankidetzak, arrisku demografikoko egoerei erantzun instituzionala emateko gaitasuna areagotzen duen gobernantza-modu gisa.

1.6.4. LAIA Eskola. Arabako Foru Aldundiak, Arabako landa-garapenaren premia gisa, landa-eremuan emakumeak ahalduntzeko prozesuak sortzea planteatu zuen. Horregatik jaio zen Laia Eskola. Arabako Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako IV. Foru Planaren (2016-2020) funtsezko proiektua da. Partaidetza soziopolitikoa indartuko duten tresna eta dinamiken bidez garatzen du bere lana, eta, aldi berean, berdintasunaren alde lan egiten du, oro har, emakumeekin eta gizonekin. Proiektu horren helburua da, gure herriak bezalaxe, oinarri eta oztopo guztiak kentzea gizarte justu, diskriminaziorik gabe eta berdintasunezko gizarte bat lortzeko. Laia Eskola tokiko kuadrilla eta erakundeen, gizarte-erakundeen, mugimendu feministaren, emakumeen kolektibo eta elkarten eta Arabako landa-munduko beste eragile batzuen konpromisoari eta inplikazioari esker da posible.

2.2. Balantzetik ateratako ondorio batzuk

Egindakoaren balantzetik, sailen artean eta erakundeen artean, honako ondorio hauek atera daitezke, 1etik 5erako ardatzen diagnostikoari eta orientazioari dagokienez.

1. **ardatza.** Enpleguaren eta etxebizitzaren arloko jarduera garrantzitsuak identifikatu dira, baina emantzipatzeko batez besteko adina, 30 urte ingurukoa, egonkor mantendu da azken hamarkadan. Arlo horretako jardunak birpentsatzen eta indartzen ari dira, eta norabide horretan aurrera egiten jarraitu behar da.

Gainera, emantzipazio-politika espezifikoak behar ditugu (enplegua, etxebizitza, gazteria-zerbitzuak), familia-etxetik irteteari eta hori finkatzeari dagokionez diseinatu eta ebaluatu daitezten. Ildo horretan, gazteentzako informazio- eta orientazio-zerbitzuak indartu behar dira, gazte-zerbitzuetatik emantzipazio- eta mugikortasun-ibilbideetara laguntza pertsonalizatua emanaz (talentua itzultzea, erakartzea, atxikitzea eta konektatzea).

2. **ardatza.** Jarduera garrantzitsu bat dago fiskalitatearen arloan. Zenbait zerga-neurri mantenduz, familia berrientzako laguntza ekonomikoak indartu eta berregituratu behar ditugu.

Familia-aniztasunari zuzendutako familia-politikak ditugu, ahultasun handieneko egoeran daudenei arreta berezia eskainiz (migratzaile batzuk, guraso bakarreko emakume asko), baina, erronka demografikoaren ikuspegitik, berriazko eta zeharkako politika bat indartu behar dugu (laguntza edo prestazio ekonomikoak, hezkuntza, gizarte-zerbitzuak, kontziliazioa ...), familia berriak eta seme-alaben bizitzako lehen urteak eratzeko.

3. **ardatza.** Estrategiaren testuinguruan, erantzunak adineko pertsona gehiago eta gehienak autonomoak dituen gizarte batera egokitu nahi dira. 2010eko hamarkadan gizarte-zerbitzuak bultzatu dira, bereziki mendetasun-egoeran edo arriskuan dauden adinekoentzat. Bereziki, egoitza-zentroak eta eguneko zentroak, eguneko arreta-zerbitzuak eta telelaguntza.

Nolanahi ere, eta pandemiaren ondoren (premiatzko politikak), trantsizio-politikak garatu behar dira. Egungo sarea eta pandemiaren aurreko politikak ezin dira luzatu hazkunde kuantitatibo hutsez, ez baitatoz bat aurreikusitako premien bilakaerarekin. Beharrezkoa da adineko autonomoentzako politikak eta zaintza sozial eta soziosanitarioen eredu eraldatzeko politikak bultzatzea 2030eko hamarkadaren horizontean, baby boomaren sorrera 75 urtera iristen denean; izan ere, une honetan, hauskortasun- eta mendetasun-prozesuak hasten dira, egoitza-ereduaren aldaketa sustatuz, baina, batez ere, arreta etxean eta komunitatean garatuz.

4. **ardatza.** Gaur egungo euskal gizartea historiako anitzena da, adinaren eta jatorriaren arabera, baina migrazio-tasa ez da oso handia. Gizarte abegikorra da, gero eta anitzagoa, eta xenofobiak irismen txikiagoa du. Etorkizunean, atzerritar jatorriko biztanleen tasa handitu behar dugu, pertsona eta familia gazteen atxikipenean eta itzuleran eragiteaz gain.

Horretarako, orain arte aplikatutako politiketan jauzi bat egin beharko da, kuantitatiboa eta kualitatiboa, harrera-eredu euskal bat diseinatuz, iristen denetik edo iritsi aurretik ere bai, harrera eta integrazioa, aukera-berdintasuna eta inklusioa sustatzeko. Zehazki, ezinbestekoa da familiaren laguntza-sarerik ez duten gazteak gizarteratzea eta helduarora igarotzea.

5. **ardatza.** Euskadin, ardatz hau erronka demografikoaren ikuspegi sistemiko batean (5 ardatz) eta lurraldea artikulatzeko helburu batean integratzen da, herrialde-ikuspegiarekin, lurralde-oreka eta aukera-berdintasuna bilatzen dituena, baita landa-eremuan ere. Adinekoen arreta gaztetzak eta egokitzeak ere adierazpen bat izan behar du landa-eremuan.

Azkenik, zeharkako elementu gisa eta gai honetan, bereziki 2., 3. eta 4. ardatzetan, baina baita 1. eta 5. ardatzetan ere, ezinbestekoa da diseinuan **genero-ikuspegia** txertatzea eta horretan sakontzea strategiaren jarraipen- eta ebaluazio-tresnen bitartez.

3. Nazioarteko esperientzien erreferentziak

Gai demografiko konplexu bat ebaluatzean eta hartatik ondorioak ateratzean, komeni da beste herrialde batzuetako erreferentziekin lotzea. Logikoa denez, herrialde batzuen eta besteen arteko mota guztietako desberdintasunak gaintitu behar dira, baina, hala eta guztiz ere, beste testuinguru batzuetatik ikasitako irakaspenek gure errealitateak eskaintzen digun ikuspegia osa dezakete.

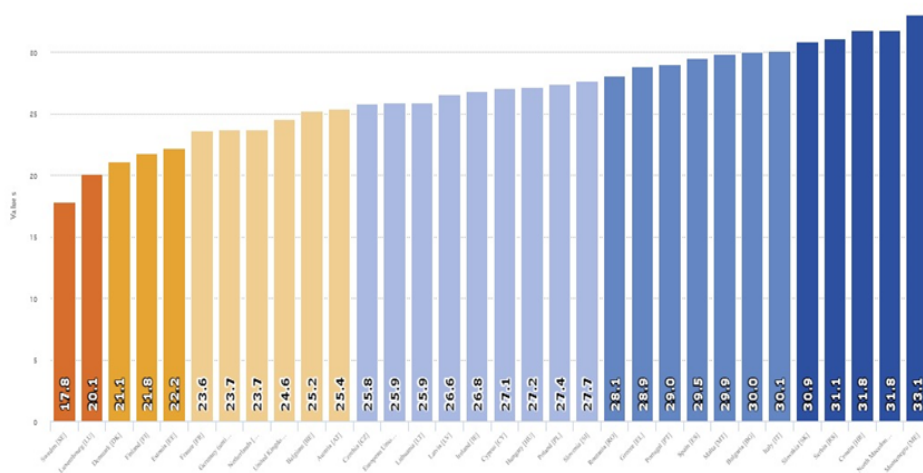
Dokumentuaren zati honetan, gure inguruko herrialde erreferenteetan demografiaren arloan egindako jarduera nagusien deskribapen labur eta ez-zehatz bat jaso da.

3.1. Errealitate demografikoa EBko testuinguruan kokatzeko zenbait datu

2019an, EB-27ko batez besteko gazteek ez zuten familiaren etxea utzi 27,1 urtera arte, gizonek 25,2 urtera arte eta emakumeek⁹ 26,2 urtera arte, batez beste.

Batez besteko hori aldatu egiten da estatu kideen artean. Kroaziak, Eslovakiak, Italiak eta Bulgariak izan zituzten batez besteko adinik aurreratuenak, guztiak 30 urtetik gorakoak. Aldiz, Suediak, Luxenburgok, Danimarkak eta Finlandiak 22 urte baino gutxiago zituzten.

Batez besteko adin txikiena Suedian izan zen (17,8) eta handiena Kroazian (31,8). EBtik kanpoko herrialdeak kontuan hartuta, adinik handiena Montenegron izan zen, 33,1 urte batez beste.

Iparraldeko eta mendebaldeko herrialde gehienetan, gazteek 20 urterekin utzi zuten etxea batez beste, eta hegoaldeko eta ekialdeko estatuetan, berriz, hogeita hamar eta hogeita hamar urte bitartean. Aipatzekoa da Luxenburgok eta Eslovakia oso desberdinak direla inguruko herrialdeekin alderatuta.

Herrialdeak sei taldetan bil daitezke.

- Lehenengoan, Danimarkak, Estoniak, Finlandiak, Luxenburgok eta Suediak osatutakoan, gazteek batez beste 24 urtetik behera utzi zuten beren familia-etxea.
- Bosgarren taldean, Bulgaria, Eslovakia, Espainia, Italia, Malta eta Serbia sartzen dira, 30 edo 31 urteko batez bestekoan.
- Seigarren eta azken taldea Kroazia, Montenegro eta Mazedonia iparraldeak osatzen dute, eta batez besteko adina 32 urte edo gehiagokoa da.

Euskadin, 2019an, Gazteen¹⁰ Euskal Behatokiaren arabera, emantzipatzeko batez besteko adina 30,2 urte zen, EBko batez bestekoa baino lau urte gehiago.

⁹Iturria:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Being_young_in_Europe_today_-_family_and_society

¹⁰Iturria:
https://www.euskadi.eus/contenidos/noticia/emantzipazioa_19/es_def/adjuntos/Informe_ENDV_Behatoki_es.pdf

Bestalde, 2013 eta 2018 artean, EBko emakumeen batez besteko adinak gora egin du pixkanaka, 28,8 urtetik 29,3 urtera,¹¹ hasieran adierazi dugun bezala. Aldaketarik handiena Estonian gertatu zen; bertan, batez besteko adina 1,2 urte igo zen, 26,5 urtetik 27,7 urtera; ondoren Letonia eta Lituania datoz (biak 1,1 urte). Aldi berean, aldaketa gutxi egon ziren Eslovakian eta Suedian (biak 0,2 urte), Txekian eta Eslovenian (biak 0,3 urte).

2018an, lehen seme-alaba jaiotzean emakumeen batez besteko adinak handiena zuten estatu kideak Italia (31,2 urte), Espainia (31,0 urte), Luxenburgo (30,9 urte), Irlanda (30,5 urte) eta Grezia (30,4 urte) izan ziren.

Aldiz, bi estatu kideetan, emakumeek 27,0 urte baino gutxiago izan zuten lehen seme-alaba: Bulgarian (26,2 urte) eta Errumanian (26,7 urte).

Euskadin, batez besteko adina 31,9 urtekoa izan zen 2019an.

3.2. Familientzako gizarte-gastua, guztizko gizarte-gastuaren eta BPGaren ehunekoan

EB-28ko herrialdeetan, familiei eta seme-alabei bideratutako gizarte-gastua, 2017an, administrazio publikoen guztizko gastuaren %3,8 izan zen batez beste, edo %2,3 BPGari¹² dagokionez.

Administrazio publikoen guztizko gastuaren ehunekoari dagokionez, EBko herrialdeen arteko aldeak nabarmenak dira, %8tik %2ra bitarteko zifrekin beheko muturrean.

Buru Luxenburgo (%8,7) eta Danimarka (%8,6) dituzte, eta ondoren Zipre (%7,8).

Bulgariak, Poloniak eta Estoniak %6 gaintzen dute; Finlandiak, Irlandak eta Suediak, berriz, %5 inguruko gastua dute. Austria, Hungaria, Eslovenia, Belgika eta Frantzia %4tik gora daude. Europako batez bestekoa (%3,8) gaintzen duten herrialdeen artean ere ageri da Kroazia.

Herrialdeen artean Alemania eta Errumania daude, batez bestekoaren azpitik. Herbehereek, Italiak eta Lituaniak %3,2 partekatzen dute. Erresuma Batua %3,1era iritsi da. Kopurua dagoeneko %2,4ra jaisten da Portugalen.

Espainia azkenurreko postuan dago Europako sailkapenean. Guztizko gastu publikoaren %1,7 soilik bideratzen da familiei eta seme-alabei laguntzera, EBko batez bestekoaren erdia baino gutxiago. Atzetik Grezia dator, %1,4rekin.

Euskadin, familia/seme-alaben gastua, gizarte-prestazioetako gastuarekiko, %3,50 ingurukoa da, batez bestekoa¹³ baino apur bat txikiagoa.

Familiei bideratutako gizarte-gastuaren ehunekoari dagokionez, 2015ean ELGAko herrialdeen batez besteko gastua %2 zen, eta Espainiakoa, berriz, %1,2.

Euskadik 2019an izango duen gastuaren ehuneko BPGaren¹⁴ %0,85 izango da; Suedian, %3,6; Frantzian, %2,8; eta Alemanian, %2,3.

¹¹Iturria:<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200515-2#:~:text=The%20mean%20age%20of%20women,period%2C%20though%20to%20varying%20degrees>

¹²Iturria: <https://www.ieemadrid.es; Eurostat>.

¹³Iturria: Eustat. Gizarte-babesaren kontua.

¹⁴Iturria: Eustat. Gizarte-babesaren kontua.

3.3. Familia-bizitza garatzen laguntzeko jardura nagusiak

	Amatasun-baimena	Aitatasun-baimena	Gizarte-onurak
Frantzia ¹⁵	16 aste. Soldataren %100.	11 egun. Soldataren %100.	Hileko ordainketa 2. seme edo alabatik aurrera eta 20 urtetik beherako seme-alaba guztien arabera. Jaiotzean ordaintzea. Errentaren mende dauden edo ez dauden familia-osagarriak. Zergak %50 murriztea hazkuntzarekin lotutako gastuetan.
Suedia ¹⁶	480 egun (16 hilabete) bikote bakoitzeko. Ez dira iraungitzen haurrak 8 urte izan arte. 90 egun besterenezinak guraso bakoitzarentzat. Soldataren %80, azken 90 egunetan izan ezik, non tarifa finkoa kobratzen den.		16 urtetik beherako seme edo alaba bakoitzeko hileko ordainketa. Aparteko seme-alaba bakoitzeko hileko ordainketa gehigarria. Haur eskolen/eskolen gastuak, seme edo alaba bakoitzeko murrizten den gehienekora mugatuta; laugarrenetik aurrera ez da ordaintzen.
Alemania ¹⁷	Emakumeak haurdunaldi osoan eta erditu ondorengo lehen lau hilabeteetan bere lanpostuari eusteko eskubidea du. Gainera, langileak soldata ia osorik mantenduko du lan egiteari uzten dionean (oro har, erditu baino sei aste lehenago) eta erditu arte. Enpresak nahitaez mantendu behar die lanpostua gurasoei jaiotzaren ondorengo lehen hamabi hilabeteetan, aitatasunagatiko edo amatasunagatiko bajaran dauden bitartean. Aita eta ama hamabi hilabete horietan bana daitezke, nahi duten moduan.		Gurasoek estatuko laguntzak dituzte: 300 eta 1.800 euro artean hilean, seme-alaba jaio aurreko urtean gurasoen diru-sarreraren batez bestekoaren arabera, eta 184 euro finko seme-alaba bakoitzeko (25 urte bete arte).

¹⁵Iturria: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2550>

¹⁶Iturria: <https://www.informationsverige.se/es/mer-om-sverige/>

¹⁷Iturria: <http://www.ipfe.org/>

3.4. Bikote gazteek etxebizitza eskuratzeko jarduketa nagusiak

Herrialdea	Gazteen alokairurako laguntza
Frantzia	<p>·Caisse d 'Allocations Familiales (CAF) elkarteak etxebizitzarekin metatu ezin daitezkeen hiru laguntza ditu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ·L 'Aide Personnalisée au Logement (APL). Etxebizitza sozialetan alokairua duten maizterrei zuzendua. ·L 'Allocation de Logement Familiale (ALF). Beren kargura pertsonak dituzten maizterrei zuzendua (adingabeak, mendeko pertsonak, etab.). ·L 'Allocation de Logement Sociale (ALS). Ikasleek gehien eskatzen duten laguntza. <p>Azken hori honako hauen arabera ematen da: urteko diru-sarrerak, etxebizitza dagoen zonakoak, altzariz hornituta dagoen ala ez, adina, ardurapean pertsonak dituen, bakarrik edo lagunduta bizi den, eta okupazioa.</p> <p>Adibidez, 24 urteko pertsona batek, ikaslea izanik, bakarrik bizi bada Parisko apartamentu batean (700 €-ko errenta du hilean) eta 10.000 €-ko diru-sarrerak baditu, 174,48 €-ko laguntza jasoko du hilean errenta ordaintzeko.</p> <p>·L 'avance Loca-Pass, zero intereseko mailegua da, 30 urtetik beherako gazteentzat, eta jabeak alokairua egiterakoan eskatzen duen fidantza osorik edo zati batean estaltzen du.</p> <p>Ematen den gehieneko zenbatekoa 1.200 €-koa da, gordailua eta errenta edozein direla ere, eta 25 hilabetez itzuli behar da, interesik gabe. Action Logement erakundeak kudeatzen du.</p> <p>·Caution Locative Étudiante (CLÉ) edo abalik gabeko ikasleentzako alokairu-gordailuari esker, Frantziako abalik gabeko ikasleek errazago eskura dezakete alokairuko etxebizitza.</p> <p>Estatuko laguntza horiez gain, udalerriek emandako laguntzak ere badaude.</p>
Suedia	<p>29 urtetik beherakoentzat.</p> <p>Laguntza faktore hauen arabera da: diru-sarrerak, bakarrik edo norbaitekin bizi den, inoren laguntza behar duten pertsonak dituen, bizi den hiriko eremua eta apartamentuaren m² mailak.</p>

3.5. Hainbat herrialdetan berriki hartutako neurriak

Arestian aipatutakoez gain, gure inguruko hainbat herrialdetan berriki hartutako¹⁸ neurri batzuk nabarmendu behar dira. Arazo demografikoaren dimentsioa familientzako laguntzak bikoizten ari da, bai eta gazteen emantzipazio-prozesuetarako laguntzak ere, Alemaniakoak kasu.

Alemania	·Gazte Estrategia: gazteentzako garrantzitsuak diren bederatzi ekintza-eremu aztertzen ditu, zer arlotan jardun behar den iradokitzen du, eta ekin beharreko neurri posibleak barne hartzen ditu.
Txekia	·Guraso-prestazioa handitzea.
Kroazia	·Guraso-bajagatiko kalte-ordaina handitzea.
Danimarka	·Guraso-prestazioa handitzea: familia behartsuenentzako seme-alabengatiko subsidio berri bat barne hartzen du, etxeko indarkeria jasaten duten haurrei laguntzeko zerbitzuetarako finantzaketa eta desgaitasuna duten gazteei heldutasunera arte laguntzeko finantzaketa.
Eslovenia	·Lizentziak gehitzea eta mozkin-sistemak.
Finlandia	·Seme edo alaba bakoitzeko prestazio batzuen igoera: hileko igoera txiki batzuk barne hartzen ditu aitasunagatiko prestazioan, seme-alaba bat baino gehiago dituzten familientzako eta guraso bakarra duten familientzako seme-alabengatiko prestazioetan, eta mantenu-pentsioan. ·Lehen haurtzaroko hezkuntzan eta zaintzan klase-taldeen tamaina murrizteko proposamena.
Irlanda	·Haurrak zaintzeko plaza gehiago finantzatzea.
Lituania	·Seme-alabagatiko prestazioa handitzea.
Erresuma Batua	·Adopzio-familiei laguntzeko funts gehiago.

Horrez gain, aurreko neurriak nabarmendu behar dira, hala nola ia herrialde guztietan familia ugariari finantza-laguntza emateko planak; Poloniako "500+" ekimena, bigarren eta ondorengo seme edo alaba bakoitzeko hileko laguntzak emateko; eta Italian hiru seme-alaba baino gehiago dituzten familiei lur-sailak hornitzea.

Pobreziaren aurkako ekimenen esparruan, honako hauek nabarmentzen dira: pobreziaren aurkako Frantziako plan integrala, haurrak eta gazteak ardatz dituena; Irlandan gobernu osoaren estrategia bat aplikatzea haurren pobreziari aurre egiteko; eta Danimarkako "1.000 egun" programa, 0 eta 3 urte bitarteko haurren hezkuntza eta zaintza, familia eta osasuna babesteko hainbat neurritarako funtsak emateko.

Azkenik, berdintasun-politikei dagokienez, 2018an, Alemanian amatasuna babesteko legedia zabaldu egin zen ikasleak, emakumeak borondatezko zerbitzu nazionalean eta emakumeak garapenerako lankidetzaz-zerbitzuan sartzeko.

Migrazioen eta itzulera-programen eremuan, Eskualdeetako Lantaldearen 2020ko otsaileko zerebro-ihesari buruzko irizpenak planteatzen du, besteak beste, tokiko, eskualdeko, nazioko eta EBko agintariek emigrazioa lehengoratzeko eta langileak erakartzeko ikuspegi funtzionaletan zentratu behar dutela.¹⁹

Ikuspegi horien artean daude ezagutzaren ekonomia sortzea, eskualdeen erakargarritasuna hobetzea, diasporaren eta hiri-gobernantzan ikuspegi funtzionala aplikatzearen arteko estrategiak garatzea.

¹⁸Iturria: the European Platform for Investing in Children (EPIC) December 2019 developments in child and family policy in EU member states. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?CatId=89&furtherNews=yes&newsId=9526&langId=en>

¹⁹Iturria: <https://cor.europa.eu/EN/our-work/Pages/OpinionTimeline.aspx?OpId=CDR-4645-2019>

Azkenik, landa-ingurunearen zahartzeari eta despopulazioari dagokienez, *Highlands an Islands Enterprise (HIE)*²⁰ ekimena nabarmendu behar da. Ekimen horrek Eskoziako goi-lurretako eta uharteetako despopulazioa geldiaraztea eta lehengoratztea lortu du.

Programak eragin nabarmena izan du eskualdean. Herrialdeko gizarte-enpresen %22 hartzen du, baina Eskoziako biztanleriaren %85 baino ez da. Gainera, enpresen %60 emakumeak dira. Era berean, Highlands and Islands Unibertsitateak 2002tik 2007ra bitarte eskualdea uzten zuten gazteen ehunekoa %30 murriztea lortu zuen. Unibertsitatearen arrakasta hezkuntza-eskaintza lurraldearen aukeretara egokitzean oinarritzen da.

3.6. Emaitarik onenak dituzten bi herrialde

Beherakada demografikoari emandako erantzunean emaitzarik onenak Frantziak eta Suediak izan dituzte. Modu esanguratsuan inbertitu dute seme-alaben hazkuntzari eta gazteen emantzipazioari laguntzeko politiketan, eta eragin positiboa izan dute ugalkortasun-tasaren bilakaeran.

Frantzia eta jaiotza-tasari dagokionez Europako rankingean buru diren herrialdeen artean, honako neurri hauek nabarmentzen dira: bikote gazteak alokairuan hartzea, alokairu sozialeko eta gazteen enplegarritasuneko plan baten bidez, eta familiei laguntza ekonomikoa ematea haurtzaro osoan zehar.

Haurrak dituzten familientzako laguntza luzeak sustatzea, ama langileen kotizazioak jaitea, biztanleriaren mentalitatea aldatzeko kanpainak egitea, etxebizitza eskuratzeko erraztasunak ematea eta seme-alabak dituzten bikoteak adostutako politiken bidez enplegatzea izan ziren plan estrategiko baten zenbait emaitza.

Suedian, politika demografikoaren ardatzetako batzuk honako hauek dira: familia-kontziliazioa, guraso-baimen zabalak eta jaiotza-tasarako eta hazkuntzarako laguntza handiak. Herrialde nordikoan, seme-alabak dituzten familiek gurasoen sorospena, mantenu-laguntza eta Suediako Gizarte Aseguruaren Agentziaren sorospena dute eskura.

Aseguru horri esker, lanean ari diren gurasoak bajaran egon daitezke semea edo alaba zaintzeko. Era berean, semea edo alaba gaixorik badago eta ezin bada haurreskolara edo eskolara joan, aitak edo amak, lan egiten badu, gurasoen sorospena ere jaso dezake.

Horrez gain, zortzi urtetik beherako edo lehen hezkuntzako lehen maila amaitu ez duen seme edo alaba batek lanaldia murrizteko eskubidea du. Bestalde, bigarren hezkuntza ikasten duten 16 eta 20 urte bitarteko gazteek ikasketetarako diru-laguntza jasotzen dute.

²⁰Iturria: <https://www.hie.co.uk/>